

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра богослов'я

Магістерська робота

ПРОБЛЕМАТИКА БУТТЯ ЛЮДИНИ: ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ
У БОГОСЛОВСЬКІЙ АНТРОПОГОЛІЇ

Студент 6-го курсу: Володимир Чухній

Науковий керівник: о. Михайло Лесів

Доктор східнохристиянського богослов'я

Рецензент: о. Михайло Плоцідем

Доктор богослов'я

Львів 2022

Чухній В.О. Проблематика буття людини: чоловічість та жіночість у богословській антропології: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») / В.О. Чухній / Український Католицький Університет. Кафедра пасторального богослов'я; Наук. кер. : доктор догматичного богослов'я Лесів М. В. – Львів: УКУ, 2022. – с.

Анотація. В роботі проаналізовано поняття статевої та сексуальності людини. Висвітлено сучасні нехристиянські погляди та вчення про чоловічість та жіночість. Представлено вчення Католицької Церкви про покликання людини та її статевість. Описано поняття *любов* та його святість. Показано християнське подружжя як найкращий спосіб для реалізації своєї статевої та сексуальності, даних людям від Бога.

Ключові слова: Любов, Сексуальність, статевість, бути чоловіком, бути жінкою.

Abstract. The concept of sexuality and sexual identity of a person is analyzed in the work. Modern non-Christian views and teachings on masculinity and femininity are highlighted. The teachings of the Catholic Church on the vocation of man and his sexuality are presented. The concept of love and its holiness is described. Christian marriage is shown as the best way to realize their sexuality and sexual identity given to people by God.

Key words: Love, Sexuality, marriage, to be a man, to be a woman.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. БІБЛІЙНІ ТА СВЯТООТЦІВСЬКЕ ВЧЕННЯ ПРО ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ	7
1.1 СТАРОЗАВІТНІ ПОГЛЯДИ НА ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ.....	7
1.2 НОВОЗАВІТНІ ПОГЛЯДИ НА ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ.....	12
1.3 СВЯТООТЦІВСЬКІ ПОГЛЯДИ НА ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ.....	17
РОЗДІЛ II. СУЧАСНА НЕХРИСТИЯНСЬКА АНТРОПОЛОГІЧНА ДУМКА ПРО ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ	23
2.1 ФІЛОСОФСЬКІ ТА СУСПІЛЬНІ ПОГЛЯДИ НА ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ.....	24
2.2 НОВІТНІ СУСПІЛЬНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ СТАТЕВОСТІ, НА ПРИКЛАДІ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕОЛОГІЇ ТА СЕКСУАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.....	28
2.3. РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ НЕХРИСТИЯНСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ ЗА ПРИКЛАДОМ ЮВАЛА НОЯ ХАРАРІ.....	34
РОЗДІЛ III. ПОГЛЯДИ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ ЧОЛОВІЧОСТІ ТА ЖІНОЧОСТІ	41
3.1 АНАЛІЗ ПАПСЬКИХ ЕНЦИКЛІК ТА ЦЕРКОВНИХ ДОКУМЕНТІВ У ПОШУКУ ВІДПОВІДІ НА ПРОБЛЕМАТИКУ СТАТЕВОСТІ.....	41
3.2 ВЧЕННЯ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ПРО ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ, ЯК ВІДПОВІДЬ НА ГЕНДЕРНУ ІДЕОЛОГІЮ.....	49
3.3 ХРИСТИЯНСЬКІ ПОГЛЯДИ НА СЕКСУАЛЬНІСТЬ.....	52
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	63

ВСТУП

Актуальність: Переглядаючи останні церковні документи можна зауважити, що все частіше піднімається проблема людської статевої та сексуальності. Разом із глобальним поширенням гендерної ідеології відбувається натиск на подружжя та сім'ю. Дана тема є актуальною, адже зовсім скоро людина залишиться перед вибором у питанні *хто(що) є людина?* Все більше людей беруть на себе відповідальність дати відповідь на це запитання, і у світлі всіх цих різноманітних бачень Церква висловлює свою позицію. У цій темі можна розкрити позитивні та негативні сторони даних поглядів та представити істинні вчення Церкви на ці питання. Також після дослідження сприйняття людини з боку сучасної антропології, актуальним було б подати сучасне-християнське бачення та позицію на проблеми і виклики, які зараз стоять перед людством.

Метою є критично проаналізувати сучасні нехристиянські погляди на людину, гендерну ідеологію та на основі папських документів та інших християнських творів представити цілісну богословську відповідь на ці питання.

Завданням праці є:

1. Дослідити історично-богословський погляд на статевість чоловіка та жінки.
2. Проаналізувати біблійні тексти та вчення окремих отців Церкви.
3. Описати сучасні нехристиянські антропологічні погляди на людину та статевість.
4. Висвітлити розвиток та роль гендерної ідеології на зміну сучасних поглядів на людську статевість.
5. Окреслити сучасне розуміння та співвідношення між чоловіком та жінкою.
6. Представити пропозицію Церкви на сучасні виклики щодо статевої та сексуальності людини.

Об'єктом дослідження виступає людська особа та її сексуальність.

Предметом дослідження виступають вчення про статевість та сексуальність людини: Вчення Отців Церкви, сучасні церковні документи, енцикліки, послання та нехристиянська антропологічна література.

Огляд джерел та літератури: Варто зазначити, що у даному дослідженні увага зосереджена на трьох останніх Понтифіках, адже саме за їх понтифікатів питання статевої та сексуальності стало глобальною проблемою. Наступними важливими джерелами виступають енцикліки папи Бенедикта XVI *Deus Caritas est* 2005 та папи Франциска *Laudato Si* 2015 року. У цих енцикліках представлені навчання Католицької церкви, зокрема бачення про людську статевість. В теперішньому часі, коли гендерна ідеологія та політика вільних стосунків розвивається дуже швидко, Церква намагається дати свою відповідь на ті чи інші проблеми та не стояти осторонь.

Одним із головних джерел даного дослідження є цикл проповідей папи Івана Павла II про тіло людини, більше відомий суспільству як *Богослов'я тіла*. Ця збірка проповідей, які виголошував Папа впродовж кількох років є коментарями на енцикліку папи Павла VI *Humanae Vitae* 1968. На жаль, на даний час немає українського перекладу праці, тому в роботі використовувалися статті о. Володимира Гриба, інформацію для яких він черпав із текстів циклу проповідей Понтифіка про тіло людини. Саме ці навчання святішого Отця відкрили та винесли людську статевість на загальний рівень. Сексуальність людини перестала бути чимось таким, про що говорять пошепки.

Ще одним важливим документом Церкви є апостольський лист папи Івана Павла II *Про гідність і покликання жінки* (1988), в якому святіший Отець викладає ставлення Церкви про зростаючий у суспільстві статус та вплив жінок. Наголошує на важливості жінок у Церкві та надає великого завдання у розвитку суспільства.

Також важливим джерелом є книга Кароля Войтили *Любов і відповідальність* (1960), в якій майбутній папа окреслює значення поняття *любов*. В цій книзі найкраще розкривається розуміння подружжя та відносин, в яких мають перебувати подруги. Через цю працю можна ствердити, що Кароль

Войтила ще до папства переймався долею сім'ї та осіб по окремо. Він показував важливість дотримання персоналістичної норми заповіді любові, яка має слугувати основою створення міцних та здорових взаємовідносин.

Не менш важливою книгою у даному дослідженні є Хейз Р. *Етика Нового Завета*. Москва 2005. В цій праці автор описує проблематику Новозавітного розуміння певних людських якостей, зокрема статевої. Розкриває апостольське передання про чоловіків і жінок та їх покликання у житті.

Наступним джерелом є книга Кубі Г. *Глобальна сексуальна революція. Руйнування свободи в ім'я свободи*. Тернопіль 2018, в якій німецька дослідниця детально описує проблематику гендерної ідеології та її вплив на суспільство. В цьому творі представлені ключові аспекти розвитку і поширення гендеру, та висвітлено як насправді сексуальна революція руйнує суспільство, зокрема поняття *сім'ї та подружжя*.

Ще одним важливим джерелом є твори Харарі Ю. *Ното Deus. За лаштунками майбутнього*. Київ 2018 та *Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього*. [PDF] Харків 2016. У цих книгах автор описує нерелігійне бачення створення та розвитку людини, як суспільство впливало на людину і навпаки. Харарі представляє майбутнє людини у біоінженерії, сексуальній свободі, трансплантації органів тощо. Він вважає, що людина повинна подолати смерть як щось їй не властиве. Дані тексти є представлені у роботі, адже вони є одними з найпопулярніших у сучасній антропології.

Магістерська праця є структурована у три розділи, які також ділитимуться у окремі підрозділи.

У першому розділі *Біблійні та святоотцівські вчення про чоловічість та жіночість* буде представлено основні біблійні поняття про людину. Критично проаналізовано дві біблійні історії про створення людини та висвітлено головні думки про статевість людини. Буде спроба показати становище чоловіків та жінок у старозавітному середовищі, показати зміну та розвиток рівності між статями з плином історії. Далі буде представлено новозавітні погляди на статевість людини. Розглянеться позиція жінки у суспільстві після приходу

Христа та проаналізується вплив християнства на становлення рівності між чоловіками та жінками. Згодом буде висвітлено вчення *Отців Церкви* про людину, зокрема про покликання чоловіків та жінок до подружжя або до дівицтва.

У другому розділі *Сучасна нехристиянська антропологічна думка про чоловічість та жіночість* буде представлено розвиток філософської думки про саму людину. Продовжуючи дослідження, буде висвітлено глобальну кризу статевої, описано такі ідеології як феміністична та гендерна, які напряду впливають на сучасний стан того, що означає бути людиною, зокрема чоловіком та жінкою. Буде розглянуто глобальну сексуальну революцію XX та XXI століть та її вплив на сучасні погляди на статевість людини. Також об'єктом дослідження є антропологічні думки Ювала Ноя Харарі, адже на даний час він є одним із найпопулярніших авторів.

У третьому розділі *Погляди Католицької Церкви щодо проблематики чоловічості та жіночості* буде розглянуто вчення Католицької церкви про людську статевість та висвітлено християнське бачення справжньої любові. Будуть проаналізовані погляди та вчення різних Пап, та показано яку відповідь дає Церква на сучасні виклики щодо статевої. Буде представлено розвиток християнської філософської та богословської думки щодо питань гендеру та намагання знайти точки дотику між християнством та гендерної ідеологією у питання сексуальності людини та її проявах.

РОЗДІЛ І.

БІБЛІЙНІ ТА СВЯТООТЦІВСЬКЕ ВЧЕННЯ ПРО ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ

В даному розділі будуть висвітлені та проаналізовані біблійні погляди на чоловічість та жіночість. Буде показаний розвиток суспільної думки щодо питань людської сексуальності та статевої, які змінювались разом із формацією людської культури. Варто проаналізувати незламний зв'язок людської статевої з подружжям. Адже сексуальність людини є чимось особливим та інтимним. Буде розглянуто як в різні часи та різними культурами сприймалася статевість, як відбувався перехід від беззаконних сексуальних стосунків до становлення подружжя. В ході дослідження буде висвітлено як вплинув Христос та християнство та переміни у поглядах на чоловічість та жіночість у єврейській та ранньохристиянській культурі. Також буде представлено вчення вибраних *Отців Церкви* про статевість людини та реалізацію своєї сексуальності.

1.1 СТАРОЗАВІТНІ ПОГЛЯДИ НА ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ

“І сотворив Бог людину на свій образ, на Божий образ сотворив її; чоловіком і жінкою сотворив їх” (Бут 1,27). Господь сотворив людину як вінець, як повноту усього творіння. Людина уособлювала в собі усе найкраще із земних творінь. Чоловік – Адам, не є применшеним Богом, не є частиною Духа Божого. Чоловік є вільне творіння, яке знаходиться у безперервному та необхідному йому спілкуванні з Богом. Він взятий із землі, але не обмежується земним, бо його існування залежить від духа життя, якого вдихає в нього Бог. Так він стає живою душею та особистістю, існування якої залежить від Бога¹. На відміну від решти творінь, жінку було сотворена з чоловіка (Див. Бут 2,21-23) Так описано творення Богом жінки у другій біблійній історії про сотворіння світу. Адам бачить у жінці відображення самого себе, давши їй ім'я, він тим самим називає

---

¹ Ксав'є Л-Д. *Словарь Библийского Богословия*. Москва 1998, 1247.

себе і підтверджує спільність із нею. А жінка стала тою, хто довершує чоловіка, і тим самим означила Адама своїм чоловіком. Також первісно Бог уклав рівність статей між чоловіком та жінкою, але гріх спотворив цю рівність і підкорив жінку чоловікові². Бог сотворив людину та призначив її володарем серед усього творіння, вона домінує і підпорядковує собі усі інші творіння (Див. Бут 2,28). Господь заклав у людині такі парадоксальні та контрастні ознаки і завдання: підпорядковувати усі інші творіння, плодитися та множитися, панувати над усім і одночасно, з цим великим привілеєм і завданням, створив людину із пороку земного (Бут 2,7), до якого людям призначено повернутися³. Людина є тілесною, тобто є тлінною та смертною (Бут 6,3).

Проблематика людської статевої пронизує Біблію. Вона виявляється у поглядах на буття людини, та її стосунок із Богом та іншими людьми. У Старозавітніх текстах представлені суспільні погляди давніх народів на міжстатеві стосунки. Перший момент у Біблії, де описується статевість людини, є слова Божі: «...будьте плідні, множтеся і наповняйте землю... (Бут 1.28)». Саме ці слова показують перше бачення людської статевої, адже стосуються відносин між обома статями, також Адама і Єви, чоловічої та жіночої людської природи.

Від самих початків історії людства, Творець укладає єдність подружжя та моногамність у інтимності людини. «Так бо полишає чоловік батька і матір і пристає до своєї жінки, і стануть вони одним тілом» (Бут 2. 24). У цьому уривку є два моменти, на які варто звернути увагу. Перше: коли чоловік *пристане* до своєї жінки – це вказує на інтимні зв'язки між ними, і друге: що стануть вони одним тілом. Саме на цьому наголошується увага, адже після того як відбувається інтимний зв'язок, подруги стають одним тілом, і це виявляється у дітях, бо у повноті пара стає єдиною лише із народженням дітей⁴. Як зазначає

² Ксав'є Л-Д. *Словарь Библиейского Богословия*, 343.

³ Pontificia Commissione Biblica. *Che cosa è l'uomo*. Vatican 2019, 24.

⁴ Полонский П. *Библиейская Динамика: Современный комментарий у Пятикнижью*. Киев 2014, 81.

Катехизм Католицької Церкви – «плідність є даром, метою подружжя, бо любов за своєю природою прагне бути плідною»⁵.

Давній Ізраїль також мав парадоксальне уявлення про суспільні стани чоловіків та жінок. Віра в Бога-Отця передбачала віру у принципову рівність чоловіка та жінки. Та водночас у єврейському суспільстві жінка мала доволі обмежені права. Увесь сенс та зміст життя жінки полягав у материнстві та продовженні роду⁶. Чоловік та жінка повинні стати голосом Слави Божої для усього творіння, саме на засадах рівності та взаємності, так як вони є господарями світу⁷. Господь дає людям певний дороговказ, дає настанови чоловікові та жінці.

Дослідивши дане питання, видно що після гріхопадіння Бог не перекреслює перших завдань, які поклав на людей, але ускладнив їх. Подібне розуміння виклав Григорій Ниський у своїх вченнях про *шкіряні одежі*, про які мова йтиме згодом. Спершу сказав «...будьте плідні і множитесь» (Бут 1.28), а після того, як пізнали гріх, каже до жінки: «Помножу вельми болі твої і твою вагітність, в болях будеш народжувати дітей і тягтиме тебе до твого чоловіка, а він буде панувати над тобою» (Бут 3.16). Чоловікові Бог велів панувати над творінням та наповняти землю, проте після гріхопадіння доповнив: «...проклята земля через тебе. В тяжкім труді живитимешся з неї по всі дні життя твого... В поті лица твого їстимеш хліб твій, доки не вернешся в землю, що з неї тебе взято; бо ти є порох і вернешся в порох» (Бут 3.17-20). Навіть після того, як людина впала у гріх, Бог не забрав від неї її блага. Навіть після упадку людина не втрачає Образу і Подоби Божої.

У Старозавітньому Ізраїлі, як і всьому давньому світі, усьому голова був чоловік. Біблійна історія Патріархів Ізраїля чітко пов'язана з одним родом та з головами цього роду. Цікавим моментом є неодноразові згадки про те, що Авраам (Бут 12.11-20, 20.2) та згодом його син Ісаак (Бут 26.7-11) видавали своїх

⁵ Синод Єпископів УГКЦ. *Катехизм Католицької Церкви*. Львів 2002, 2366.

⁶ Ксав'є Л-Д. *Словарь Библейского Богословия*, 343.

⁷ Антонини Б. *Экзегезис книг Ветхого Завета*. Москва 1995, 20.

жінок за сестер, через страх, що їх можуть вбити, щоб забрати собі красиву жінку. З цих уривків можна зрозуміти, який хаос керував тогочасним суспільством, коли не було закону. Патріархальний устрій сім'ї завжди був притаманний для єврейської традиційної культури. Чоловік називається паном жінки. Також для євреїв взяти жінку означало заснувати сім'ю, а заснувати нову сім'ю означало початок нового дому, нового народу⁸. Тому в Старому Завіті ставився такий великий акцент на дотриманні чистоти роду, униканню асиміляції та змішання крові.

Хоч у Старозавітному Ізраїлі головою дому в більшості був чоловік, але були й такі випадки коли жінці доводилося брати на себе зобов'язання правонаступниці та спадкоємиці. Вже за Мойсея був випадок, коли дочки Целофхада (Чис 27.1-11), після смерті свого батька, приступили до старійшин народу і просили спадщину, яка за тогочасними законами мала перейти до батькових братів. І Мойсей, виклавши справу перед Господом, сказав, що справедливо буде, якщо спадщина залишиться за дочками. Своєрідні порухи до рівності у правах зростають зі розвитком давньо-єврейського суспільства.

Біблійний коментар пише, що строгість чоловіка по відношенню до жінки лише підкреслює її потрібність для нього⁹. Дійсно деякі жінки, займали визначні ролі у Історії Старого Завіту. Одні були лідерами, пророчицями, добрими прикладами для наслідування. Варто відзначити суддю Девору, яка була пророчицею, та без підтримки якої суддя Варак не наважувався йти у бій. Також пророчиця Хулда, чиїми устами промовляв Господь до народу свого. Особливої уваги заслуговує Анна, матір Самуїла, яка приготувала його на службу Господеві. Також представлені випадки, коли через руки жінок творяться діла Божі, за прикладом Юдити (Юдит 13.6-8), яка показала, що навіть руками найменшої жінки Бог чинить справедливість. Також такий неоднозначний приклад Естери (Естер 7.3-4), показує як жінка могла впливати на рішення

⁸ Барщевський Т. *Вступ до Біблійних наук*. Львів 2010, 206.

⁹ Ксав'є Л-Д. *Словарь Библиейского Богословия*, 343.

державного та міжнародного рівня, коли в руках однієї жінки була доля народу. Можна навести чимало негативних прикладів, які підтверджують, що саме через полігамію, і величезну кількість жінок та наложниць цар Соломон, відійшов від стежок Господніх (1 Цар. 11.1-8). Цариця Єзавель (1 Цар 22.25), яка мала великий вплив на свого чоловіка царя Ахава, і через неї він не хотів миритися із Богом та пророком Іллею. З книги Суддів варто виокремити філістимлянку Делілу, яка звабила Самсона, і через неї він був переможений ворогами (Суд 16.4-21)¹⁰.

Поетичні книги Старого Завіту численно наголошують на щасті того чоловіка, який знайшов добру жінку. У книзі Сираха автор наголошує на доброму виборі жінки, перераховують чесноти праведної та бажаної жінки, описують негативні сторони, за які жінку карали чи засуджували (Сир 36,24-27). Поміж усіма законами, війнами та історіями Старого Завіту виділяють дві книги, які особливу увагу присвячують жінкам та поняттю “жіночність”. Книга Рути оповідає нам про молоду дівчину - вірну невістку, яка не покинула свекрухи після смерті чоловіка. А згодом повторно вийшла заміж, та стала частиною роду Юди, царського, Христового роду. У книзі показана виняткова жіноча мудрість. Другою особливою книгою у Святому Писанні посідає Пісня Пісень, де описана любов чоловіка та жінки. Ця книга є джерелом Старозавітного красномовства, любові та цінності для подружжя. Саме у ній показано якою бачить чоловік жінку, і яким бачить чоловіка жінка. Хто є хто, і для кого. У цій книзі представлена любов молодят, і це найбільше показує чоловічість та жіночність того часу.

Старозавітній Ізраїль був патріархальним, хоч із не без участі жінок у релігійному та суспільному житті народу. Бачимо своєрідну еволюцію стосунків та суспільного стану, прав між чоловіком та жінкою. Гріх стер рівність дану людям під час створення, але люди повертаючись до Бога, повертають собі первісну гідність.

---

¹⁰ Ксав'є Л-Д. *Словарь Библийского Богословия*, 344.

У Старому Завіті присутня тема розпусти, подружньої зради, перелюбства та розриву подружжя. Ці теми безпосередньо стосуються стосунків обох статей, заторкують взаємодію чоловічості та жіночості. У Второзаконні описана процедура розлучення: «...коли чоловік помітить у жінці щось негоже» (Втор 24.1). Цікавим є те, що ініціатором розлучення у єврейській спільноті виступає лише чоловік. У цьому біблійному уривку приписи про розлучення є досить загальними, тому різні єврейські законовчителі по-різному трактували ці рядки. Одні вважали, що причина для такого рішення є подружня зрада чи перелюб, а інші, що навіть найдрібніші вчинки, які не подобаються чоловікові, дають йому право відпустити жінку¹¹. Варто зазначити те, що ці Старозавітні Закони про шлюб та розлучення не були такими, які встановлюють це право та заохочують до нього, а радше такими, які регулювали та корегували місцеві звичаї, які стосувалися цих проблем¹². Читаючи Старий Завіт та часто бачачи шокуючі для сучасного читача історії та закони, варто пам'ятати, що на момент їхнього запровадження у тогочасному суспільстві, вони оновлювали та заміняли більш жорстокі та застарілі закони. Підсумовуючи Старозавітні погляди на чоловічість та жіночість можна виокремити такі аспекти: людська статевість є дана та благословенна Богом; Бог сотворив людину чоловіком та жінкою та установив рівність і любов між ними. Господь окреслив ціль шлюбу, затвердив основну мету – дітонародження. А похіть не від Бога, а від гріха¹³.

1.2 НОВОЗАВІТНІ ПОГЛЯДИ НА ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ

Усі апостоли та й сам Ісус Христос були представниками Ізраїльського народу. Тому антропология Нового Завіту є глибоко закорінена у Старий Завіт. Апостол Павло є домінуючою постаттю у Новозавітніх текстах, з яких можна дізнатись різноманітні богословські думки того часу. Опираючись на факт того, що чоловіки у єврейській спільноті мали абсолютну більшість прав та привілеїв, у

¹¹ Барщевський Т. *Вступ до Біблійних наук*, 2010.

¹² Гальбиати Э. – Пьяцца А. *Трудные страницы Библии(Ветхий Завет)*. Милан-Москва 1995, 269.

¹³ Гальбиати Э. – Пьяцца А. *Трудные страницы Библии(Ветхий Завет)*, 267.

порівнянні з жінками, потрібно окреслити первинну єврейську та нову подану Христом антропологию. Основою Старого Завіту був закон і чітке його виконання. З приходом Христа ця парадигма змінюється, і замість сліпого виконання закону Христос подає нове правило - правило любові. Головними суб'єктами виконання правил Старозавітного закону були чоловіки. А Христос дає правило любові до ближніх, і ближніми є представники обох статей. Старозавітній «ближній» - це людина, яка була у певному значенні родичем або одноплемінником, тому слова Христові про любов до ближнього сприймалися євреями дуже своєрідно. Вже пізніша інтерпретація цього вчення через інкультурацію з елліністичною культурою розширює поняття ближній до усіх людей¹⁴. Дослідники вбачають перемену погляду на поняття *ближній* після укладення текстів Септуагінти, де на означення цього слова використовувався термін *πλησίον*, який означає не кровне чи політичне споріднення, а просту близькість до інших людей¹⁵.

Новозавітня антропологию перемилює кут бачення закону та природи речей, хоча в побуті залишаються старі єврейські правила та практики. З приходом Христа та поширенням його послідовників на весь світ змінилася концепція віри. Адже євреї були зосереджені на своїй особливості та Боговибраності, і тут апостоли несуть добру новину (Євангеліє) усім охочим. Це змінило мислення людей щодо віри та розширило кордони для носіїв юдео-християнської традиції. Хоча на початках Християнства основне правило Христа, правило любові не стояло на першому місці у християнських спільнотах. Поняття *любов* та *любити* жодного разу не було використане апостолом Лукою у Діяннях апостолів, проте сама суть християнства є у любові до Бога і ближніх¹⁶. Перші апостоли ставили в центр тогочасного розуміння Христа і зосереджували всю увагу навколо Нього, а Христос є головним проповідником любові.

¹⁴ Шнакенбург Р. *Етичне послання Нового Завіту*. Київ 2005, 100.

¹⁵ Шнакенбург Р. *Етичне послання Нового Завіту*. 100.

¹⁶ Хейз Р. *Етика Нового Завета*. Москва 2005, 265.

Повертаючись до тематики стосунку чоловіка та жінки у Новому Завіті, найперше варто звернути увагу на слова Христа, які він промовляв під час діалогу з фарисеями про розлучення. «А на початку створення Бог створив їх чоловіком та жінкою. Ось чому покине чоловік батька – матір і пристане до жінки своєї, і будуть вони одним тілом; тому вже не двоє, лише одне тіло. Що, отже, злучить Бог, людина хай не розлучає (Мр10,6-9)». В суперечці із книжниками та фарисеями Ісус промовляє ці слова і тим самим показує юдеям, що ідея розлучення є неприродною та нелогічною, і це впливає із самого моменту створення людини Творцем. Він нагадує їм про те, що Бог сотворив людину в обох статях¹⁷. Христос стверджує основні Старозавітні доктрини, і показує фарисеям, що закони Мойсея про розлучення та інші були радше винятками із правил, а не основними законами.

Неодноразово Христос порушує юдейські звичаї та практики щодо спілкування із жінками: Він спілкується із жінкою самарянкою, а в юдеїв у звичаї було заборонено вступати у контакт із самарянами та чужинцями. Особливо юдеї остерігалися контакту із жінками, біля яких не було чоловіків, бо жінка вважалася власністю чоловіка. Також Христос входить у діалог з жінкою грекинею, коли та просить, щоб Він вигнав біса із її сина (Мр 7,24-30). Цей уривок показує як жінка за допомогою віри та наполегливості все ж таки домоглася від Христа допомоги¹⁸. Дії Ісуса свідчать про те, що Бог йде до всіх, не лише до вибраних, не лише до законовчителів, але до усіх тих, хто потребує Його допомоги. «Здорові не потребують лікаря, лише хворі. Ідїть, отже, і навчіться, що значить: я милосердя хочу а не жертви. Бо я прийшов не кликати праведних а грішних» (Мр 9,12-13). Ісус іде до всіх: до чоловіків та жінок, веде діалог з праведними та грішними, з фарисеями та митарями, з матерями, вдовами та блудницями. Показує тим самим, що перед лицем Божим усі рівні.

---

¹⁷ Теслюк Г. *Слово-Живе і Діяльне. Біблійні дослідження, Захід і Схід: підходи, виклики та перспективи*. Львів 2017, 117.

¹⁸ Геллей Г. *Біблійний довідник*. Торонто 1985, 474.

У Новому Завіті по-особливому розкривається і показується роль жінки як матері у світлі Пречистої Диви Марії. Саме ця особа посідає особливе місце в антропологічній візії Христа. Образ Марії об'єднує в собі два кардинально різні способи реалізації покликання жінки. Марія – Мати і Діва, в ній повноцінно відкривається дар жінки – помноження та дар життя; та одночасно виявляється прагнення до дівства, яке в єврейському суспільстві було тотожним ганебній неплідності¹⁹.

Говорячи про дівство Марії, як ідеальної та досконалої жінки, не можна обійти стороною вчення та погляди апостола Павла, які він писав у листі до Коринтян. Загалом уся 7 глава першого послання до Коринтян є антропологічною проповіддю апостола, але варто виокремити кілька фрагментів із цього послання до чоловіків та жінок.

Павло наголошує на тому, що шлюб, як союз чоловіка та жінки є необхідним щоб запобігти розпусті. «[... Добре чоловікові не займати жінки. Однак з ваги на розпусту, кожний хай має свою жінку, і кожна хай має свого чоловіка...]» (I Кор 7,1-2). Апостол закликає християн до життя у подружжі як запобігання поширення гріха розпусти. Адже цей гріх спотворює саму основу статевості людини і порушує заповідь «...і будуть вони одним тілом; тому вже не двоє, лише одне тіло» (Мр.10,8). Господь сотворив чоловіка та жінку для них самих, чоловіка для жінки та жінку для чоловіка. Сексуальний зв'язок у подружжі є поєднанням чоловіка та жінки в одне тіло. Тому інтимні стосунки у подружжі не є лише задоволенням потреб, а фізичним та духовним поєднанням. варто наголосити на тому, що сексуальний союз чоловіка та жінки утворюють непорушний зв'язок²⁰.

Т. Райт вважає, що Павло вірив у те, що проблема розпусти та проституції була поширена через її зв'язок з язичництвом, бо в багатьох язичницьких культурах існувала професійна проституція²¹. Тому апостол Павло такий великий акцент

¹⁹ Ксав'є Л-Д. *Словарь Библийского Богословия*, 344.

²⁰ Хейз Р. *Етика Нового Завета*, 469.

²¹ Райт Н-Г. *Воскресение Сына Божьего*. Москва 2011, 317.

ставити на проблематику неконтрольованого сексуального життя тогочасного суспільства. Але Т.Райт зауважує, що Павлові як представникові ранніх християн було характерне очікування швидкої парусії (другого приходу Ісуса Христа), тому він вважав, що не розумно одружуватися і догоджати жінці, аніж дбати про справи Божі. «Хто нежонатий, клопочеться про Господні справи, як подобатися Господеві, а хто жонатий, клопочеться про справи цього світу, як догодити жінці» (I Кор 7,32-33). Також Павло писав до жінок, щоб і вони старалися залишитись у стані дівництва та присвячували себе Господеві, якщо овдовіють не виходили знову заміж. Бо ж «[...жінка незаміжня, і дівця клопочеться про Господні справи, щоб бути свято і тілом і духом, а заміжня клопочеться про справи цього світу, як догодити чоловікові...]» (I Кор7,34). Якщо коротко окреслити бачення Павла, то можна зауважити, що апостол був прихильником неодруженого стану, виступав на користь служіння Господеві та одночасно застерігав від гріха розпусти та розпалювання у пристрастях, тому заохочував одружуватися і бути вірними. У своїх листах Павло закликає християн відкидати язичницькі звичаї, його обурює, що люди, які прийняли Христа далі продовжують жити аморально та беззаконно²². Для апостола тіло і душа людини не були чимось окремим, тому він наголошував на чистоті як духовній, так і тілесній. Павло не протиставляв тіло душі чи духові, він вважав що людське тіло – це цілісне людське єство²³. Тому для Павла таким важливим була єдність християн із Христом. «Хіба ж не знаєте, що ваше тіло – храм Святого Духа, який живе у вас? Ви маєте його від Бога, тож уже не належите до себе самих» (I Кор 6,19). І кожна людина, чоловік чи жінка, покликані бути членами Христовими.

Незважаючи на величезний авторитет Павла, який сам не одружувався та закликав християн до повного присвячення себе Богові, серед перших християн не виникало загальних-поширених ідей про масовий неодружений стан. Також

²² Dumirtuer F. *Пізнаймо Біблію. Новий Заповіт*. Львів 1996, 104.

²³ Dumirtuer F. *Пізнаймо Біблію. Новий Заповіт*, 104.

Павло наголошував на чистоті та безгріховності християнського шлюбу. Закликав одружених чоловіків та жінок до сумлінного виконання та застерігав від занедбання подружніх обов'язків, адже це призводить до гріха²⁴.

Так як апостоли були представниками юдео-християнської традиції, вони перейняли чимало знань та вірувань із юдаїзму. Однією з таких *доктрин* було те, що Павло забороняє жінкам говорити у храмі на місці молитви. Цей припис забороняє жінкам навчати, бути вчителями та проповідниками. Але водночас Павло не заперечував того, що жінки можуть пророкувати під дією Святого Духа. Також жінки мали перебувати на молитві із покритою головою. Павло пояснює це тим, що жінка, хоч і є християнкою не позбавляється своєї залежності від чоловіка²⁵.

Особливої уваги в ранньохристиянському суспільстві були наділені вдови. Павло у листі до Тимотея закликає допомагати вдовам. Застерігає від надмірної турботи над молодими вдовами, яких охоплює пристрасть, і вони хочуть знову виходити заміж. Радить приймати вдів не менше 60 років, які відзначилися добрими ділами та християнськими чеснотами (I Тим 5,9-14). Також Павло заохочує жінок приймати до себе вдовиць і їм допомагати, тим самим давати Церкві можливість допомагати іншим потребуючим вдовам (I Тим 5,16).

Новозавітній період християнства був характерний тим, що вірні жили живими словами Христа, його учнів та апостолів. Вони очікували швидкого приходу Христового. Та все ж спільнота ранніх християн була зосереджена на дотриманні чистоти та допомозі потребуючим. Для цих часів було притаманне буквальне розуміння вчень Ісуса та апостолів.

1.3 СВЯТООТЦІВСЬКІ ПОГЛЯДИ НА ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ

Після події П'ятидесятниці, коли на апостолів зійшов Святий Дух, і вони понесли Христове Євангеліє по всьому світу, виникало багато нових спільнот та

²⁴ Шнакенбург Р. *Етичне послання Нового Завіту*, 236-237.

²⁵ Ксав'є Л-Д. *Словарь Библийского Богословия*, 347.

церков. У кожній спільноті були свої місцеві традиції, тому юдейські погляди на чоловічість та жіночість, про які йшла мова у контексті Старого і Нового Завітів, залишилися притаманними для єврейської культури. Звісно в тому часі приблизно однаковий був статус чоловіка та жінки у різних суспільствах і культурах, але все ж таки були й відмінності, які впливали на розвиток християнської думки.

Святий Амвросій Медиоланський навчав, що сам Христос закликав віруючих до дівства, до повної посвяти себе Богові. Амвросій вважав, що бути скопцем – це бути славним воїном Царства Небесного²⁶. Такі думки були перейняті від вчення Христа, підтримані Павлом та розвинуті іншими вчителями Церкви. Слід зазначити, що це були часи, коли християни і надалі очікували швидкого приходу Христового і тому радше бажали приготуватись до цієї події, а не турбуватися про вигоди життя. У вченнях святих Отців переважають дві лінії, два кардинально різні шляхи та способи реалізації буття чоловіка чи жінки. Одночасно святі отці возвеличували *дівство* і наголошували на святості *подружжя*. Так саме ці дві дороги, були доступними для християн, ці два способи життя для чоловіків та жінок. Якщо, говорячи про дівство, виникає асоціація із повною посвятою себе Богові, із самопожертвою та чистотою, то на святості і чистоті подружжя отці Церкви постійно наголошували у своїх проповідях та повчаннях.

Святий Макарій навчав, що християнам личить віддавати свої тіла в жертву, святу і вгодну Богові (Рим 12,1). Він порівнював тілесність людини з помешканням та одягом. Макарій вважав, що тіло призначене для того, щоб бути помешканням Господа, і що людина сама вибирає хто буде мешкати у ній. Так жителями цього мясця може бути Святий Дух, а можуть бути гріховні пристрасті. Також святий говорив про тіло як одяг для душі. Святий вважав, що коли людина помирає, то душа втрачає одяг і стає нагою, тому щоб не стати в такому нагому стані перед Господом у моменті смерті, людина впродовж життя

---

²⁶ Свт. Амвросій Медиоланський. *О девстве и браке*. Москва 1997, 143.

має набувати славу Святого Духа, яка покривала б її наготу у Небесному Царстві²⁷. Макарій вірив, що Адам у раю був зодягнений у цю Божу славу, яка виявлялася як зовні, так і всередині. Преподобний стверджував, що ця слава мала дві дії, одна - зовнішня, прикривала наготу Адама, а друга - внутрішня, захищала його від лукавого²⁸.

Варто зазначити, яким на думку Макарія власне був первісний Адам: «Ця людина, каже він, була володарем всього від неба до землі, вміла розпізнавати пристрасті; цілковито чужа від демонів, чиста від гріха і пороків, вона була Божою подобою²⁹». Саме до такого стану, на думку Преподобного, покликана повернутися людина. Макарій вважав, що це можливо лише тоді, коли особа з'єднується з Господом, перебуває у єдності з Богом, є Ним наповнена³⁰.

Преподобний Макарій чимало місця у своїх навчаннях приділяє вдосконаленню людини, поверненню до первісного райського стану. Такий підхід є більш притаманним для таких способів життя як: дівство, монашества, або ж добровільне відречення від світу. Василій Великий у своїх проповідях до народу писав про те, що головною рисою в процесі духовного росту та наближенні до Бога, є покора. Бо саме ця риса применшує у людей здатність розвивати свої гріхи та пристрасті. Василій застерігав від гордості та навчав, що: «Чоловіка робить зухвалим і сила рук, і швидкість ніг, і врода тіла...»³¹. Він вважав, що для боротьби із злими порухами людина повинна упокорювати себе перед Богом, і тим самим, визнаючи свою неміч, просити у Бога допомоги на шляху до Нього³².

Григорій Богослов писав, що подружжя є добрим лише тоді, коли метою подружнього зв'язку є бажання мати дітей, бо таким чином збільшується число християн. А коли подружжя піддається всіляких пристрастям тілесним і стає

²⁷ Горяча М. *Подорож у серці. Динамічна антропологія преподобного Макарія*. Львів 2019, 121-122.

²⁸ Горяча М. *Подорож у серці. Динамічна антропологія преподобного Макарія*, 161.

²⁹ Горяча М. *Подорож у серці. Динамічна антропологія преподобного Макарія*, 160.

³⁰ Горяча М. *Подорож у серці. Динамічна антропологія преподобного Макарія*, 160.

³¹ Ков Г. *Науки св. Василя Великого для народу*. Філядельфія 1954, 214-215.

³² Ков Г. *Науки св. Василя Великого для народу*, 214-215.

мовби дорогою до гріха, то каже Богослов, що краще не одружуватися. Також варто зазначити що Григорій Богослов вважав подружжя ділом добрим, але все ж дівицтво ставив на вищий щабель і називав такий спосіб життя кращим із кращих³³. Святий Іван Золотоустий під час однієї із своїх проповідей сказав: «Де чоловік, жінка й діти у згоді та любові з'єднані зв'язком чесноти, там поміж ними Христос»³⁴. Він головню акцентує на тому, що подружжя має бути спрямоване на дітородження та спільнотність на шляху до Бога. Також застерігає від сприймання подружжя як стану, де є дозволено співжиття для насолоди.

Для св. Григорія Ниського людське життя - це напруження між пристрастями для тіла і відреченням від тілесних утіх. Григорій закликає християн шукати у собі істину красу, а не спотворену пристрастями. Він вважав, що часто людина заклопотана турботами про пусті речі, такі як багатство, почесні, влада, слава, мистецтво, знання. Святий навчав, що потрібно берегти свою душу від таких марних справ і присвячувати себе Богові³⁵.

Григорій Ниський навчав, що Бог наділив людину шкіряними одежами після гріхопадіння. Він вважав, що *шкіряні одежі* немовби покривають людину та її природу. Вони є чужими для людини, однак не є чимось поганим чи злим, адже є даними Богом. Ці одежі мають *педагогічний характер*, вони нагадують людині про її становище після гріхопадіння та уможливають повернення до первісного стану³⁶.

Святий Августин, який був одним із основоположників Богослов'я Західної Церкви, багато у своїх працях приділяв людській сексуальності та питанням подружнього життя. Найперше слід зазначити, що Августин вважав таїнство подружжя добром, пояснюючи це тим, що після гріхопадіння саме подружжя слугує для продовження людського роду. Для нього шлюб є благом.

---

³³ Катрій Ю. *Перлини Східних Отців*. Жовква. 1998, 219.

³⁴ Катрій Ю. *Перлини Східних Отців*, 219.

³⁵ Карфікова Л. *Святитель Григорий Нисский. Бесконечность Бога и бесконечный путь к Нему человека*. Київ 2012, 66-67.

³⁶ Фірігом А. *Вступ до патристичної та візантійської філософії(від початків християнства до іконоборства)*. Львів 2017, 130.

Хоча Августин, опираючись на власний досвід, знав як сильно людська сексуальність є спотворена хтивістю та пристрастями, він називав сексуальність добром та благом. Він аргументував таку контрастність тим, що хоча людська сексуальність і є переповнена пристрастю і хтивістю, у подружжі вона має в собі *виправдовувальні блага* такі як продовження роду, таїнственність та вірність подругів³⁷.

Григорій Богослов у своєму творі *До дівиць* дуже гарно підкреслює цінність та значення обох станів: « Подружжя – це уступка немочі, а чистота – світлість життя. Подружжя – корінь святих, а чистота їхнє служіння... Подружжя – корінь і боговгодного дівіцтва, а все-таки воно – закон тіла і догоджування тілесному бажанню...»³⁸. Так воно і є, до такого закликав сам апостол Павло. Посвячайте себе Богові всеціло, але якщо не можете через пристрасті цього зробити, то одружуйтеся і будьте взірцем християнського подружжя.

Варто зазначити, що як ці чисті, добрі Божі задуми були спочатку викривлені Сатаною, а згодом і людьми. Можна спостерігати за тим, як з плином часу змінювалася домінуюча у первісному суспільстві формула життя. Коли чоловік був володарем жінки, а жінка, хоч і була таким самим Божим творінням, з тою самою гідністю дитини Божої, у деяких культурах не більш ціннішою за домашню худобу. Спостерігається переміна поглядів тих самих євреїв на проблематику стосунків чоловіків та жінок, на зміни у подружніх кодексах, правилах та законах. Існуючи у давньому світі парадокс, де пророк чи пророчиця, коли натхненні Богом сприймаються на одному рівні, але коли говорили просто про чоловіка та жінку у суспільстві то про рівність мови й бути не могло.

Яким би не було місце жінки у суспільстві, вона завжди мала свою, Богом дану особливість і дар. Саме жінка була тою, хто дає життя. Жінку Бог наділяє здатність співтворення. І саме жінки стають тими, хто виконує місію

---

³⁷ Гусак П. *Християнська наука про подружнє життя у документах Католицької церкви* / crs-center.org (26.03.2019).

³⁸ Катрій Ю. *Перлини Східних Отців*, 220.

продовження роду. Подарувати нове життя -це є основною цінністю жінки. Варто зазначити, що жоден орган в людському організмі не призначений на те, щоб творити щось нове, за виключенням жіночої матки. Організм працює для продовження циклу життя, і лише жінка наділена органом, де бере початок кожна людина.

Новозавітні погляди на чоловічість та жіночість переймають чимало із Старого Завіту та єврейської традиції. Зміни в основному стосуються того, що говорив Христос та згодом його учні натхненні словами Христа та Святим Духом. Ісус змінює формат закону із *хто* на *що*. Для євреїв одним із головних факторів будь-якого вчинку, доброго чи поганого, було важливим хто це зробив. Чоловік, жінка, чужинець... І в залежності від особи в них був чітко визначений припис для різних ситуацій. Христос же ставить акцент на самому вчинку людини. Для Ісуса неважливо чи ти митар, чи книжник, блудниця чи побожний фарисей, Христос не дивиться на особи, а бачить нутро людини і закликає до каяття і зміни. Внутрішньої переміни мислення та життя. «Хто з вас без гріха – нехай перший кидає у неї камінь!» (Йоан 8,7). Ісус перший говорить про те, про що згодом будуть написані цілі томи богословських праць. Говорить покинути гріх і йти в напрямку до Бога.

Підсумовуючи вибрані питання варто зазначити, що Бог сотворив людину, чоловіка та жінку на Свій Образ та Подобу, і в Його первісному задумі людина не повинна була проходити увесь цей антропологічний пошук віднайдення себе. Але через гріхопадіння первісний Божий план для людини був спотворений та викривлений, і те, що було добре, а все сотворене Богом, первісно було добрим, після гріхопадіння, часто набуває спотвореного злом, викривленого способу відтворення. Бог сотворив людину в обох статях, і вони були добрими, людська сексуальність була добрим Божим задумом, але через гріх, усе спотворилось. І завдання людини, чоловіка чи жінки – віднайти у собі Божий Образ, з ним з'єднатися і перебувати у цьому стані.

РОЗДІЛ II.

СУЧАСНА НЕХРИСТИЯНСЬКА АНТРОПОЛОГІЧНА ДУМКА ПРО ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ

В даному розділі буде представлено зміну філософської та антропологічної думки про людину. Розглянемо як змінювалася думка про буття та сенс людини. Адже на відміну від першого тисячоліття, у другому філософська думка мала більше можливостей для поглиблення та переосмислення. На цьому етапі розвитку людства відбулося багато змін у суспільстві. Зародилася чимала кількість філософських шкіл, які не належали до групи християнських мислителів. Постали такі філософи як Кант, Ніцше, Гайдеггер, Гегель та багато інших, які своїми поглядами вплинули на суспільство. Хтось наголошував на єднанні з Богом, а хтось навпаки.

Продовжуючи дослідження буде висвітлено глобальну кризу статевої, описані такі ідеології як феміністична та гендерна, які напряму впливають на сучасний стан того, що означає бути людиною, зокрема чоловіком та жінкою. Розглянемо глобальну сексуальну революцію XX та XXI століть та її вплив на сучасні погляди на статевість людини. Також переглянемо сучасні уявлення про людину як про таку, яка не потребує Бога та релігії. Розглянемо сучасні ліберальні погляди на людину, де кожен індивід має власне «Я» і не потребує ніяких правил та обмежень.

Також завершальним дослідженням даного розділу буде опис сучасні поглядів окремих вчених щодо проблемних питань людини як особи. Буде розглянуто питання теперішнього та майбутнього бачення людини та її розвитку. Розпочнеться дослідження із представлення головних сучасних ідейних авторів, які видають книги мільйонними тиражами та захоплюють читачів своїми ідеями. Головним об'єктом виступить ізраїльський історик та філософ Ювал Ной Харарі та його ідеї про людину розумну та божественну.

2.1 ФІЛОСОФСЬКІ ТА СУСПІЛЬНІ ПОГЛЯДИ НА ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ

В історії розвитку філософської думки щодо тлумачення терміну *буття* можна виділити 4 етапи:

- 1) Перший етап започаткував Аристотель. Для нього *буття* мало розуміння чогось *суцього*. Мислитель виділив 4 види *суцього*, тобто існуючого, а саме: річ яка існує сама в собі, властивості цієї речі, її стан, та шлях до неї. Саме Аристотель першим почав роздумувати про те, що таке людина.
- 2) Другий етап – це період, коли філософи за допомогою раціональної психології, космології та теології намагалися зрозуміти буття. В цьому періоді основний акцент робився на онтологічному доведенні існування Бога, з якого виплили всі інші докази існування буття. Характерним для цього періоду (до 19 століття) було доведення та пізнання всього за допомогою тільки розуму, без врахування емпіричного бачення.
- 3) Третій етап – доба Канта та його філософії *чистого розуму*, у якій він намагається пояснити межі чистого інтелекту людини. Суттю його праці є те, що за допомогою ума неможливо довести буття метафізичних об'єктів.
- 4) Четверта епоха характерна тим, що на перше місце вивчення буття стає людина. Особливо це прослідковується у філософії М. Гайдеггера, де він досліджує особу та способи її буття. Саме тут *буття* стає універсальним та розкривається у багатьох феноменах³⁹.

«З самого початку і до кінця дослідження визначенню підлягає не зовнішній вигляд цього суцього, а виключно тільки спосіб бути, не «Що» його складових частин, але «Як» його буття і особливості його «Як»⁴⁰.

Як прослідковується вище, бачення філософів щодо *буття людини* змінювалося з ходом розвитку людської цивілізації. На початку людство

---

³⁹ Булатов М. та ін. *Філософська антропологія в контексті сучасної епох*. Київ 2001, 188-190.

⁴⁰ Булатов М. та ін. *Філософська антропологія в контексті сучасної епох*, 190.

мислило своє існування тільки у відношенні до Бога та природи. Та у сучасному розумінні буття людини – це спосіб її життя, те, як живе кожен окремий індивід.

Значний внесок у розвиток сучасної нехристиянської антропологічної думки зробив Чарльз Дарвін. Його думки про сутність людини викладені в основній праці «Походження людини і статевий відбір». Цей науковець говорив про еволюцію, як про походження людини. Він ставив на перше місце людський розумів та стверджував, що саме через еволюцію розуму людина стала людиною. Однак, Дарвін не демонстрував підтверджених свідчень того, що людина походить від приматів, а робив увесь акцент на еволюції людського розуму⁴¹.

Німецький філософ Фрідріх Ніцше вважав, що людина має в собі так зване *Діонісове* начало (походить від грецького бога вина та веселощів). На його думку, кожна особа має сильну жагу до життя, особливо до відчуття різного роду насолод. Він стверджував, що культура різних народів, та й зокрема сама культура, обмежує людину в прагненні насолод. Ніцше писав, що це невгамовне прагнення до насолоди породило у різних культурах такі явища, як святкові безчинства, коли люди дозволяють собі випустити на волю ці тваринні пристрасті та бажання. Філософ вважав, що людська природа є *здавлена корсетом культури*, тому, щоб далі розвиватися, особа має обмежити певні її прояви⁴².

Американський антрополог 20 століття Маршал Салінс у своїй книзі «Культура і практичність» також порушив проблематику впливу культури на людину. Він писав про конфлікт між *вимогами духу та практичною діяльністю*. На думку цього антрополога, проблема полягає в тому, що культурний порядок слід сприймати як кодифікацію свідомої діяльності людини або навпаки. Діяльність людини у світі слід розуміти як таку, що є опосередкованою через певний культурний проект та суспільний досвід⁴³.

⁴¹ Хайстин В. *Один в мире? Унікальність человека в науке и богословии*. Москва 2014, 75.

⁴² Шаап С. *Человек как мера. Учение Ницше о ressentimentе*. Киев 2008, 183.

⁴³ Делез Р. *Нарис з історії антропології*. Київ 2008, 105.

Психолог Мелфорд Спіро вважав, що не лише культура впливає на когнітивну систему людини. Вона робить вплив лише на ті системи людини, джерелом яких є соціалізація та інкультурація. Автор писав, що джерелом когнітивних схем є сама людина, яка переживає особистий досвід та за рахунок цього може вибудовувати нові способи мислення. Ті, у свою чергу, можуть відрізнитися чи напряду суперечити тим, які він здобув в процесі інкультурації. Хоч Мелфорд Спіро називає культуру когнітивною системою, вона не включає в себе здатність мислити. А здатність думати і відчувати емоції – це риси людей. Культура ж не складається з особистостей, з них складається суспільство.⁴⁴

Велика кількість антропологів вважають, що культура напряду впливає на людську особистість. Адже в багатьох культурах є різні поняття про те, що ж таке бути чоловіком чи жінкою. В багатьох народів ментально відрізняються поняття мужності, справедливості, доброти та милосердя. Тому значним поштовхом для розвитку антропологічної думки стали дослідження різних культур, а не лише представників найрозвинутіших держав.

Значну частку в антропологічних дослідженнях становить расова проблема людства та її подолання впродовж багатьох століть. Адже проблема расової нерівності була дуже значущою в певні періоди історії народів. Саме після подолання цієї проблеми для людства відкрилися можливості говорити про людську гідність. Коли людство зрозуміє та прийме усю різноманітність рас та культур, тоді прийде до вершини своєї еволюції. Такий процес може представити діяльності людини, адже поділ на раси, групи, суспільства, це все в кінцевому рахунку є зосереджений на кожному окремому індивіді, на кожній особистості⁴⁵.

Також у вивченні проблематики сучасних поглядів на людину, її статевість, неможливо не згадати про психологію людини, а зокрема психологію сексуальності. Адже секс є невід’ємним атрибутом статевої людини. «Секс – те, що відноситься до сфери статевих стосунків, до статевого життя людини,

⁴⁴ Лурье С. *Психологическая антропология: история, современное состояние, перспективы*. Екатеринбург 2003, 331-333.

⁴⁵ Раштон Дж.Ф. *Раса, эволюция и поведение. Взгляд с позиции жизненного цикла*. Москва 2011, 53-55.

сексуальність – сукупність психічних і фізіологічних реакцій, переживань і вчинків, пов'язаних з проявом та задоволенням статевого потягу»⁴⁶.

Проблема понять *стать і сексуальність* не є просто термінологічною. В різні часи багато митців, філософів і богословів намагалися пояснити цю проблематику у житті людини. Ще не так давно, наприкінці 19 століття, французький вчений Шарль Фере, як і більшість дослідників того часу, вважав, що сексуальність це лише потреба звільнитися від продуктів репродуктивної системи організму. Чоловікам у такому процесі завжди надавалася активна участь, а жінка сприймалася як *посудина*⁴⁷.

Після 1930-х років відбувся значний поштовх у світовому баченні сексуальних потреб людини. З'явився доступ до літератури про сексуальне життя людей та попит на такі дослідження. З того часу була написана величезна кількість книг та наукових праць присвячених цій сфері. Цікавим фактом є те, що в 60-х роках минулого століття в Америці здійснили дослідження, в якому представили, що більшість успішних людей, якість життя яких на високому рівні, говорили про сексуальні потреби, як про щось інстинктивне і таке, що треба підкорювати, щоби пристрасті не керували людиною⁴⁸.

Досліджуючи цю тематику, можна зробити висновок, що в різних культурах та часах бачення людської сексуальності було різноманітним. Більшістю народів та культур секс сприймався як щось дуже інтимне та особисте. Що є дане від природи для продовження роду. В основному раніше люди сприймали статевість людини лише як ознаку дітородності. Однак в історії були й культури, в яких сексуальність людини виокремлювалася для отримання задоволення. Такі прояви були притаманні для Давньої Греції та деяких культур східних народів.

---

⁴⁶ Бочелюк В. - Черепехіна О. *Психологія сексуальності*. Київ 2012, 9.

⁴⁷ Бочелюк В. - Черепехіна О. *Психологія сексуальності*, 9.

⁴⁸ Бочелюк В. - Черепехіна О. *Психологія сексуальності*, 12.

2.2 НОВІТНІ СУСПІЛЬНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ СТАТЕВОСТІ, НА ПРИКЛАДІ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕОЛОГІЇ ТА СЕКСУАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Одним із пунктів дослідження є представлення світової сексуальної революції. Вона розпочалася у ХХ столітті разом із виступами феміністок. Спочатку рух за права жінок мав благородні наміри та добивався добрих умов для жінок у всьому світі. Але фемінізм⁴⁹ став ще однією доброю річчю, яку використали для здійснення недобрих намірів і планів. Бо разом із правами жінок, ця ідеологія добилась того, що в певних спільнотах, а згодом державах, змінилося бачення людської статевої та викривилося усвідомлення своєї сексуальності. Особливо успішно ці ідеї прижилися у високорозвинених країнах. У своїй книзі «Глобальна сексуальна революція. Руйнування свободи в ім'я свободи» Габріела Кубі описує, що в будь-яких культурах завжди існували певні сексуальні норми, та порушення таких норм вело до певних покарань, і це є нормальним явищем. Та після сексуальної революції відбулося спотворення, і зараз людей примушують до відміни моральних норм та карають за спротив цьому⁵⁰.

Варто відзначити, що на відміну від усіх інших революцій, де рух ішов від низу до вершини (від народу до влади), сексуальна революція є зовсім іншою. «... Сучасна сексуальна революція, що охоплює і перемінює всі сфери життя, є революцією згори вниз, вона походить від глобальних владних еліт. Її очевидною метою є скорочення населення світу. Крім того, зміна системи цінностей може призвести лише до зміни світового порядку⁵¹».

Перед тим як розглянути детальніше поширення у світі ідей новітньої сексуальної революції, варто проаналізувати вплив Організації Об'єднаних

---

⁴⁹ Фемінізм (французьке — *féminisme*, латинське — *femine* – жінка) — громадсько-політичний рух за зрівняння жінок у правах із чоловіками в усіх сферах публічного і приватного життя (Гражина К. *Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці*. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Львівський національний університет ім. Івана Франка 2016, 15).

⁵⁰ Кубі Г. *Глобальна сексуальна революція. Руйнування свободи в ім'я свободи*. Тернопіль 2018, 25-26.

⁵¹ Кубі Г. *Глобальна сексуальна революція. Руйнування свободи в ім'я свободи*, 71.

Націй (ООН)⁵² на досягнення рівності людей у світовому суспільстві. Саме завдяки ООН проблема гідності людини досягла світового масштабу. 10 грудня 1948 року Генеральна Асамблея ООН проголосила: 1. Всі люди народжуються вільними та рівними; 2. Всі люди мають права і свободи, які є передбачені цією декларацією; 3. Чоловіки та жінки після повноліття мають право створювати сім'ї, без жодного расового, національного чи релігійного обмеження; 4. Сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства і держави⁵³. Прийняття цієї декларації стало визначним кроком в історії людства, і в тому моменті, коли воно наголошує на гідності та рівності, робить акцент також і на цінності сім'ї.

Досліджуючи діяльність ООН, можна побачити як змінюється ставлення до сексуальності та проблем гендеру на підґрунті рівності між чоловіками та жінками. У 1952 році ООН видає ще одну декларацію, де говориться про політичні права жінок. Вважається, що саме після видання даного документу, ця організація цілеспрямовано починає забезпечувати жіночу стать рівними з чоловіками правами⁵⁴. Отже, дослідивши роль ООН, буде представлено розвиток фемінізму та роль цього руху на поширення гендерної ідеології.

Рух фемінізму мав три етапи розвитку, які стосувалися боротьби жінок за рівність прав у соціальному середовищі. Першим етапом був суфражизм (так називалася перша хвиля фемінізму яка виникла у XIX столітті).

Питання участі жінок у громадсько-політичному житті піднімалося ще у XVIII столітті. Це було пов'язано як з поширенням демократичного ладу в Європі та Америці. Водночас організований жіночий рух з'являється аж у XIX столітті. Жіночий активізм був пов'язаний з різними аспектами суспільного буття: боротьба за скасування рабства, рух за тверезість, різноманітна благодійність (догляд за немічними, організація

---

⁵² ООН – універсальна міжнародна організація, створена з метою підтримки миру і міжнародної безпеки і розвитку співробітництва між державами. (*Організація Об'єднаних Націй (ООН): напрямки діяльності, органи та структури* // osvita.ua (22.09.2010).

⁵³ Кубі Г. *Глобальна сексуальна революція. Руїнування свободи в ім'я свободи*, 71-72.

⁵⁴ Хрисанова С. *Драма Прекрасної Дами: Парадокс сучасної рівності чоловіків та жінок. ООН і джерела народження гендерних принципів*. Харків 2001, 39.

притулків для сиріт тощо) і в підсумку – боротьба за виборче право. Жінок, що вимагали права голосу називали суфражистками (suffrage – виборче право)⁵⁵.

Друга хвиля фемінізму припадає на 50-60-ті роки ХХ століття. Жінки добилися своїх прав і стали рівними чоловікам у питаннях цивільного права. Також було досягнуто рівності у суспільстві: чоловіки перестали бути панівною статтю. Але особливістю другого етапу стала не боротьба за рівність, а бажання повністю знищити патріархальну систему суспільства. Фемінізм перетворився в ідеологію⁵⁶.

Великим поштовхом до перетворення фемінізму в ідеологію повалення *чоловічої патріархії* була книга французької феміністки Сімони де Бовуар «Друга стаття», видана у 1949 році.

Саме ця праця засвідчила появу неофемінізму (який відкриває 3-й етап розвитку фемінізму), основними ідеями якого є: боротьба не за отримання рівних прав (фактично в усьому світі вони є однаковими), а за рівні можливості; виклик патріархальній культурі з метою не тільки змінити становище жінок, а й ревізувати всі можливості соціальної реальності, всі сфери буття⁵⁷.

На цьому етапі розвитку фемінізму спостерігається перетворення феміністичного руху за права жінок у ідеологію, а саме в гендерну. На відміну від першої хвилі, друга не мала чітких часових рамок і плавно перейшла у третю, яка триває й досі. Більшість дослідників даної тематики називають третю хвилю «постфемінізмом». «Постфемінізм приділяє значну увагу тим ідентичностям, котрі не є «чіткими», виходячи за межі «білої гетеросексуальної фемінності жінок середнього класу»⁵⁸.

⁵⁵ Чорна М. *Фемінізм, історія дереконструкції жіночості* // c4u.org.ua (02.11.2021).

⁵⁶ Чорна М. *Фемінізм, історія дереконструкції жіночості*.

⁵⁷ Гришко В. *Історичні передумови гендерної нерівності у суспільстві* [PDF] // Підприємництво, господарство і право 2 (2019), 143-144.

⁵⁸ Корєєва Т. *Постмодерністський фемінізм, «пост фемінізм», фемінізм третьої хвилі*, // sg-sofia.com.ua (04.11.2021).

Дослідивши розвиток феміністичних рухів, можна прийти до висновку, що саме третя хвиля фемінізму породила гендерну ідеологію, яка не має спільних рис із правами чоловіків та жінок.

Продовжуючи дослідження тематики гендерної ідеології, слід розглянути термін *маскулінність*, адже в сучасному світі цьому поняттю приділяють неабияку увагу. Найперше це зумовлено знеціненням ролей та стиранням меж між традиційно суспільними ролями чоловіка та жінки. Цей процес намагається перейняти на одну зі сторін (чоловічу чи жіночу) риси, функції та обов'язки протилежної статі. Австралійський спеціаліст з дослідження гендерної ідеології Рейвін Коннелл, яка є представником ліберальних рухів, представляє та розвиває гендерні позиції. вона вважає, що поняття *маскулінність* чи *фемінність* взагалі не мають статевого забарвлення, а чітко окреслюють роль тої чи іншої статі⁵⁹.

Коли дослідники говорять про гендер, то йдеться про те, що значить бути чоловіком чи жінкою, а саме про маскулінність і фемінність. Маскулінність у традиційному баченні пов'язується із владою, мужністю, витривалістю, силою, раціональністю, орієнтацією на успіх. Фемінність натомість асоціюється з емоційністю, слабкістю, чуттєвістю, залежністю. Чимало сучасних досліджень доводять, що соціальні відмінності між чоловіками та жінками не мають біологічного походження. Така різниця є набутою, притаманною через культуру та менталітет суспільства. Представники даної ідеології вважають, що людина може вибирати ким вона є, так як поняття «чоловік» зараз є іншим, ніж було 200 років тому⁶⁰.

Не можна говорити про маскулінність та оминати фемінність або навпаки. Дуже важливо є наголосити на тому, що «фемінізм – не лише для жінок і про жінок, він також зачіпає чоловіків і не відбувався без їхньої участі»⁶¹. На перший погляд, кожен подумає, що коли говоримо фемінність, то це стосується жінок, а

⁵⁹ Connell R. *Masculinities – Berkeley*. [PDF] Colifornia 1995, 7.

⁶⁰ Марценюк Т. *Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів*. Київ 2014, 8-10.

⁶¹ Марценюк Т. *Гендер для всіх, виклик стереотипам*. Київ 2017, 28.

коли маскуліність то це про чоловіків, та це зовсім не так. Адже самі поняття маскуліності та фемінності включають у себе риси, які можуть бути притаманні обом статям.

Поняття чоловічість та жіночість має різні відмінності, залежно від культури певного суспільства, де живуть конкретні особи. Наприклад, в європейській культурі поняття *бути чоловіком* відрізняється від культури африканських народів⁶². В кожному окремому суспільстві формується власна культура та свої погляди та бачення конкретних речей та ідей.

Варто розглянути дослідження американської дослідниці та антропологині Маргарет Мід. Вона, будучи студенткою Колумбійського університету в 20-х роках минулого століття, досліджувала соціальне життя жителів різних островів, які зберегли автентичний спосіб життя. Цікавим фактом є те, що дослідниця порівнює три спільноти, які між собою є цілком різні. В одній із них переважає маскуліний тип чоловіків, а в іншій чоловіки є більш схожими до жінок і охоче виконують *жіночу роботу*. Маргарет Мід внесла великий внесок у розвиток антропології. Вона називає це «пластичністю людської природи», і вважає, що особливості чоловіків та жінок є детерміновані культурою. Такі поняття як ніжність чи жорстокість не є притаманними біологічно ні чоловікам, ні жінкам⁶³.

Коли критично проаналізувати суть гендерної ідеології, то видно, що вона тісно переплітається із соціальним конструктивізмом. Останній бере за основу знання певних людей і демонструє їх як знання усіх людей, які перебувають у соціальній площині.

Теорія соціального конструктивізму стверджує, що весь сенс соціально створений. Соціальні конструкції можуть бути настільки вкоріненими, що відчують себе природно, але такими не є. Замість цього вони є винаходом даного суспільства і таким чином, не точно відображають дійсність⁶⁴.

---

⁶² Кімелл М. *Гендерное общество*. [PDF] Москва 2006, 41.

⁶³ Дележ Р. *Нарис з історії антропології*, 98-100.

⁶⁴ *Визначення соціального конструктивізму* // greelane.com (28.03.2019).

Що ж це таке, гендер та гендерна ідеологія?

Гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі⁶⁵.

У слов'янській культурі та мові слово *гендер* близько переплелось із поняттям *стать*, і тому чимало людей помилково вважають ці терміни тотожними⁶⁶.

У сучасному суспільстві, коли говорять про проблематику сприйняття гендерної ідеології, часто спекулюють поняттям *толерантність*. Буває, що представники гендерної ідеології закидають захисникам християнських цінностей брак толерантності. Це поняття є викривленим у сучасному розумінні, адже бути толерантним – це стерпіти щось, навіть коли хтось іншої думки. Та бути доброзичливим зовсім не означає схвалювати все і не розрізняти добро від зла⁶⁷. І коли особи, які ідентифікують себе як певний *гендер*, бачать так звану не толерантність по відношенню до них, одразу ж заявляють про дискримінацію. «Це нове поняття *дискримінація* тлумачать дуже розпливчасто, але з його вжитку стає зрозумілим: будь-яке поводження із гетеросексуалами не так як із не-гетеросексуалами розцінюють як *дискримінацію*»⁶⁸.

Сучасне суспільно знаходиться у глибокій кризі пов'язаній із знеціненням системи цінностей та спекуляціями понять *чесноти* та *похоті*. Особливої уваги потребує система освіти, адже гендерну ідеологію впроваджують у життя, не перетягуючи дорослих людей на свій бік, а нав'язуючи її у процесі виховання дітей. Зараз великий внесок представники цієї ідеології роблять на заклади

⁶⁵ Мельник Т. *Гендер як наука та навчальна дисципліна. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник*. Київ 2004, 12.

⁶⁶ Марценюк Т. *Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів*, 7.

⁶⁷ Кубі Г. *Глобальна сексуальна революція. Руїнування свободи в ім'я свободи*, 143.

⁶⁸ Кубі Г. *Глобальна сексуальна революція. Руїнування свободи в ім'я свободи*, 145.

освіти, для того щоб отримати майбутні покоління не хлопчиків та дівчаток, а осіб, які ідентифікують себе з тим чи інших типом гендерної поведінки.

Можна припустити масштаби руйнування особистості, коли дитину ще він раннього віку не ідентифікують зі статтю. Натомість навчають як вона може поводитися і що вибирати. Також ця проблема є і в Україні. Адже головні представники цієї ідеології прагнуть поширити вплив на всіх. Головним ворогом дитячого виховання роблять шкільну систему, вважаючи, що саме у школі є змодельовані певного роду відмінності між хлопцями та дівчатами. Також у школах є розділення на певні заняття. Такі притаманні для хлопців як майстрування, різного роду праця, фізична підготовка, а для дівчат медицина, рукоділля, мистецтво. Ігнорується той факт, що самі діти по-різному сприймають різні предмети вивчення. Відтак хлопці частіше цікавляться точними та математичними науками, а дівчата – гуманітарними та мистецьким⁶⁹.

Отож головні ідеологи гендерного руху намагаються зруйнувати сталі норми суспільного ладу. Як вже згадувалося раніше, фемінізм переріс в гендерну ідеологію і взяв собі за завдання зруйнувати не тільки чоловічу патріархію, але й інститут сім'ї, як колыску і джерело свідомих людей.

2.3. РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ НЕХРИСТИЯНСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ ЗА ПРИКЛАДОМ ЮВАЛА НОЯ ХАРАРІ

Ю. Харарі народився 24 лютого 1976 року в Ізраїлі та належить до єврейської етнічної групи. З раннього дитинства він виявляв тягу до навчання і читання, виділявся серед ровесників серйозністю та пристрасстю до знань. Він дуже захоплювався історією, особливо Середньовіччям та істориками, які описували тогочасні події, це вплинуло на його майбутнє навчання та роботу. Закінчив школу в 1993 році та вступив до найпрестижнішого в Єрусалимі – Єврейського

---

⁶⁹ Когут І. *Соціально – економічний портрет студентів // Cedos cedos.org.ua* (30.05.2016).

університету та вивчав медієвістику⁷⁰ на факультеті історії. Він переїхав в Оксфорд і продовжив своє навчання в Коледжі Ісуса. Завершив своє навчання у 2002 році, захистивши докторську дисертацію. Після цього повернувся в Ізраїль та розпочав викладацьку діяльність в Єврейському університеті. З 2004 року розпочав свою письменницьку кар'єру. Цікавим є те, що під час викладання історії, він пропонує студентам не конспектувати, а натомість роздає їм свої примітки щодо вивчення історії⁷¹.

У своїх книгах Ювал Харарі порушує питання людини, її походження, теперішнього життя та майбутнього. Він написав три книги, в яких детально виклав свої думки та бачення історії та намагався спрогнозувати майбутнє. Першою в списку його творчості є книга «Люди розумна. Історія людства від минулого до майбутнього». У цій книзі автор велику роль приділяє походження людини та детально описує своє бачення еволюційного розвитку життя та людства зокрема. Деталізує розвиток суспільства та чинників, які впливали на його зростання. Харарі акцентує на тому, що людство змінюється та еволюціонує разом із науково-технічним прогресом. Він вважає, що сучасна людина є повністю залежна від цього прогресу. З розвитком технологій людство все більше накопичує знання та методи їхнього використання. Описуючи розвиток технологій та науки, автор зіштовхується із цікавою проблемою, він вважає, що традиційні сім'ї протистоять індустріальній революції. «Ринок та держава швидко виявили, що їх розвиток блокують традиційні родини та громади, які не дуже любляють зовнішнє втручання в їхні справи»⁷². Він пише, що держава та ринок, який тут представляє всю індустрію, різними способами намагалися знищити старий (феодальний) устрій промисловості, коли все знаходилося в руках голови дому та його нащадків. Та автор зауважує, що

---

⁷⁰ Медієвістика МЕДІЄВІСТИКА (від лат. *medium aevum* – середня доба) – розділ історичної науки, що вивчає західноєвропейське середньовіччя. Існують різні варіанти датування цього періоду, залежно від того, який аспект середньовічної історії вважається найхарактернішим (Немченко І. та ін. *Медієвістика* // esu.com.ua (17.11.2021)).

⁷¹ *Биография Юваля Ноя Харари, известнейшего историка и философа* // transforma1.ru (22.11.2020).

⁷² Харарі Ю. *Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього*. [PDF] Харків 2016, 449.

Держава та ринок вийшли до людей з пропозицією, від якої неможливо було відмовитися. «Станьте особистостями, — говорили вони. — Одружуйтеся з ким завгодно, не питаючи дозволу своїх батьків. Беріться за будь-яку роботу, яка вам подобається, навіть якщо старійшини громади проти. Живіть де хочете, навіть якщо не зможете приїздити щотижня на родинний обід. Ви більше не залежите від вашої родини чи громади. Замість них про вас потурбуємося ми, держава та ринок. Ми забезпечимо вас їжею, дахом над головою, освітою, охороною здоров'я, соціальними гарантіями та роботою. Ми забезпечимо пенсії, страхування та захист»⁷³

Також Харарі говорить про зміну статусу жінок і вважає, що це також було спричинено розвитком технологій.

Окремими особами є не лише дорослі чоловіки, але й жінки та діти. Протягом більшої частини історії жінок розглядали як власність родини або громади. Натомість сучасні держави вважають жінок особистостями, які мають економічні та юридичні права, незалежно від їхньої родини та громади. Вони можуть мати власні банківські рахунки, вирішувати, за кого виходити заміж, та навіть подавати на розлучення або жити самі по собі⁷⁴.

Автор постійно заставляє читача думати над питанням, ким особа буде у майбутньому, заради чого і для чого живе. Що буде далі? Він описує всі біди, війни, природні катаклізми, від яких людство страждало стільки часу, і намагається відповісти на запитання: «А для чого це все? Що робити тепер, коли більше людей помирають кожного року не від війни, а він самогубства, більше помирають від ожиріння, ніж від голоду»⁷⁵. Тому думки автора про те, що людство має зробити наступний крок у своїй еволюції, так підтримуються по всьому світу.

Харарі говорить, що релігії та ідеології не роблять священним саме життя, натомість вони завжди проголошують священним щось, що є понад земним

⁷³ Харарі Ю. *Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього*, 450.

⁷⁴ Харарі Ю. *Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього*, 451.

⁷⁵ Харарі Ю. *Ното Deus. За лаштунками майбутнього*. Київ 2018, 15.

існуванням чи є поза ним. Вони сприймали смерть як нормальне явище і толерували його⁷⁶.

Автор говорить, що сучасна наука та культура не вважають, що смерть це даність. Харарі вважає, що «для сучасних людей смерть – технічна проблема, яку ми можемо й повинні розв'язати»⁷⁷.

Продовжуючи тематику пошуку сенсу людського життя, автор говорить про щастя. Він вважає, що через матеріальний добробут, технології, безтурботне життя людство втрачає сенс існування та забуває що таке щастя. Все більше людей не відчують себе щасливими, маючи високий рівень якості життя. І тут автор знову повертається до питання родини та сім'ї, він зазначає: «Схоже на те, що родина та громада мають більший вплив на наше щастя, ніж гроші та здоров'я. Люди з міцними родинами, які живуть у дружніх та підтримуючих громадах, є суттєво щасливішими за людей, чиї родини недієздатні та які не змогли стати частиною громади (або навіть не намагалися)»⁷⁸. На думку автора, особливе місце у цій сфері посідає шлюб, адже численні дослідники виявили, що існує дуже тісний зв'язок між вдалим шлюбом та високим рівнем добробуту і щастям та між невдалим шлюбом і стражданням. Це такий життєвий парадокс, що у гонитві за достатком людство втрачає відчуття щастя. Автор наводить приклад бідного інваліда, який може відчувати себе більш щасливим в оточенні люблячої дружити, відданої родини та дружньої громади, аніж самотній мільярдер⁷⁹.

Говорячи про проблематику сексуального зв'язку людей, автор наголошує на тому, що для еволюції потрібно відкинути застарілі бачення та уявлення про статевість людини. Він критикує християнську доктрину через те, що на його думку, саме християни встановили рамки *природного* та *природного*. Харарі вважає, що сексуальні зв'язки чоловіків та жінок є історично зумовленими та

---

⁷⁶ Харарі Ю. *Ното Deus. За лаштунками майбутнього*, 33.

⁷⁷ Харарі Ю. *Ното Deus. За лаштунками майбутнього*, 33.

⁷⁸ Харарі Ю. *Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього*, 478.

⁷⁹ Харарі Ю. *Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього*, 478.

наводить приклади різних давніх культур, в яких секс між представниками однієї статі не був чимось неприродним. Автор намагається стерти межу між природним і неприродним і пояснити, що це не тотожне *доброму і поганому*⁸⁰.

У книзі «Homo Deus» автор подає теорію про те, що сучасна людина *homo sapiens* має перерости в наступну ланку еволюції і стати *homo deus*. Він вважає, що людство зараз досягло такого рівня розвитку, медицини та технологій, що може порівнювати себе з богами давньої Греції. Харарі говорить про людину божественну в призмі бачення супер людини з особливими здібностями. Автор ствержує, що змінивши ще кілька ДНК особи, можна створити зовсім нову, кращу людину, яка могла б перевершити сучасну. Він пише про біоінженерію як про спосіб вдосконалення людини. Створення кіборгів, за словами Харарі, буде наступним кроком людства. Коли органічне поєднується з неорганічним⁸¹.

Автор приводить гіпотезу про те, що в близькому майбутньому на людей чекає велике безробіття. Він вважає, що стрімкий розвиток штучного інтелекту та поєднання людини з машинами призведе до того, що особа відійде на другий план, адже штучний інтелект, оснащений різними датчиками, може зробити роботу краще за людину⁸². Харарі описує як і де можна замінити людину штучним інтелектом і яка користь буде із цього. Історик пише, що потрібно створити робота-лікаря, який буде мати лише одного пацієнта та буде підключений до загальної світової бази, і на думку Харарі, це дасть змогу запобігати розвитку хвороб, адже робот слідкуватиме за кожною зміною в організмі пацієнта та зможе вчасно лікувати його. Також він пропонує всім водіям змінити свої автівки на машини з автопілотом, що на його думку значно зменшить кількість аварій, від яких щороку гине більше мільйона людей. Роботів можна застосовувати навіть у музиці. Дослідники доводять, що штучний інтелект найкраще взаємодіє з музикою, адже остання дуже близька з

---

⁸⁰ Харарі Ю. *Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього*, 186-189.

⁸¹ Харарі Ю. *Homo Deus. За лаштунками майбутнього*, 60-62.

⁸² Харарі Ю. *21 урок для 21 века*. [PDF] Москва 2018, 22.

математичними розрахунками та алгоритмами. Автор пропонує дати роботам доступ до керування життям, і, на його думку, це збільшить якість життя людини⁸³.

Харарі вважає, що людина має переродити тіло і розум, щоб уникнути старості, смерті і страждань. «Тому цілком можемо вважати, що новий порядок денний людства складатиметься фактично лише з одного проекту (з багатьма відгалуженнями): досягнення божественності»⁸⁴. Підводячи підсумки даного підрозділу можна прийти до висновку, що, на думку Харарі, людина стоїть на порозі еволюційного стрибка і повинна шукати справжнього сенсу в існуванні.

Отже, в даному розділі досліджено та представлено як розвивалась філософська та наукова думка про людину, її буття та статевість. Проаналізовано зміну бачення людини від частини природи до володаря природи. Відбувся перехід від сприйняття людини через призму Бога до чистого раціонального мислення свого буття. Різні філософи висловлювали найрізноманітніші думки щодо бачення людини та всі закінчували на тому, що людина є *особистість*. Далі було розглянуто сучасну світську позицію та бачення статевої людини. Представили глобальну сексуальну революцію, її передісторію та наслідки. Фемінізм, як рух за права жінок був великим кроком у сторону добра, та його використали для того, щоб зруйнувати звичайну форму світового уряду. Велика кількість філософів ХХ-ХХІ століття значну увагу приділяють питанням еволюції, вивчають історію та пропонують нові бачення. Чи то бачення Ніцше про *супер людину*, чи бачення Харарі про майбутнє за біоінженерією або за людиною божественною. Можна підвести підсумок і сказати, що зараз людство переживає глибоку кризу не лише статевої, але й сприйняття себе та свого щастя. За цими всіма ідеологіями, гонитвою за добробутом, високою якістю життя людство забуває про істинні потреби кожної людини в любові, сім'ї, мирі та душевному спокої. Особливої уваги зараз потребують діти, адже вони

---

⁸³ Харарі Ю. *21 урок для 21 века*, 22-26.

⁸⁴ Харарі Ю. *Ното Deus. За лаштунками майбутнього*, 65.

беззахисні перед обличчям навчальних систем, які під впливом власних переконань чи тиску *сильних світу цього* запроваджують гендерне виховання в університетах, школах, садках. Людство має знайти вихід із цієї кризи та прийняти те, що без інституту сім'ї, без усвідомленням кожною людиною своїх ідентичності, особи дійсно, як вважає Харарі, віддадуть перевагу машинам.

РОЗДІЛ ІІІ.

ПОГЛЯДИ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ ЧОЛОВІЧОСТІ ТА ЖІНОЧОСТІ

В даному розділі буде розглянуто вчення Католицької церкви про людську статевість. Будуть проаналізовані погляди на чоловічість та жіночість, які є представлені в різних папських енцикліках та церковних документах. Розкриється, що ж таке людина, та який вплив на неї має її сексуальність. Буде представлено розвиток християнської філософської та богословської думки щодо питань гендеру. Буде показане істинне обличчя людської сексуальності, яке можна побачити лише у християнському подружжі. Також висвітляться точки дотику між вченням Церкви та гендерними ідеями.

3.1 АНАЛІЗ ПАПСЬКИХ ЕНЦИКЛІК ТА ЦЕРКОВНИХ ДОКУМЕНТІВ У ПОШУКУ ВІДПОВІДІ НА ПРОБЛЕМАТИКУ СТАТЕВОСТІ

Християнська віра залишається непорушною у питаннях статевої людини. Бог створив людину на свій образ та подобу, створив її чоловіком та жінкою. Творення – це велика тайна Божої любові, і людина, як вінець Божого творіння, покликана бути тою, яка теж творить у любові. У своїй енцикліці *Laudato-Si* папа Франциск пригадує всім християнам, що особа була створена з любов'ю за образом та подобою Божою (пор. Бут 1.26). Бог створив людину чоловіком і жінкою та «побачив Бог усе, що створив: і воно було дуже добре» (Бут 1.31). Це вказує на величну гідність кожної людини, «яка не є чимось, а кимось. Вона здатна до самопізнання, витримки, вона без перешкод віддає себе і вступає у спільноту з іншими людьми»⁸⁵.

Коли говориться слово *людина*, то мова йде про всіх людей, як про чоловіків, так і про жінок. Всі люди покликані до життя з самим Богом, і тому кожна окрема особа має свою цінність та гідність в очах не тільки Божих, але й

---

⁸⁵ Франциск. Енцикліка *Laudato Si*. Київ-Дрогобич 2019, 65.

людських. Головною метою людського життя є пошук та прагнення Бога, і цей шлях можна віднайти у Христі. Святий папа Іван Павло II говорив: «Тим головним шляхом Церкви є Ісус Христос. Він – це наша дорога до дому Отця – Він є теж дорогою до кожної людини. На тій дорозі, яка веде від Христа до людини, на тій дорозі, на якій Христос єднається з кожною людиною, Церкви ніхто затримати не спроможен»⁸⁶.

Сьогодні християнам нерідко закидають, що в минулому були ворогами всього тілесного. Та й справді у християнстві завжди присутніми були вчення про стриманість та аскетизм. Проте такий спосіб вивищення усього плотського, який спостерігається зараз у суспільстві є хибним. Любов, яка є зведена лише до *сексу*, стає товаром, простою річчю, яку можна продати чи купити, а точніше сама людина стає товаром. Так особа починає сприймати своє тіло і свою сексуальність як щось суто матеріальне, як таку частину себе, яку можна використовувати і експлуатувати як заманеться. Впливає певна дійсність, що людина думає ніби така поведінка не є реалізацією свободи, а чимось, що приносить задоволення та не є шкідливим для неї. Насправді йде мова про деградацію людського тіла, адже воно перестає бути інтегрованим у повноту свободи людського існування, а просто виштовхує людську плоть у суто біологічну сферу. Таке захоплення власним тілом може з часом трансформуватися у ненависть до всього тілесного. Натомість християнська віра завжди вважала людину *єднісно-двоїстим* буттям, в якому дух і матерія переплітаються»⁸⁷.

Людина покликана до життя та розвитку саме у любові.

Елементом розвитку любові до вищого рівня, її глибинного очищення є пошук визначеності, причому у подвійному сенсі: в сенсі винятковості – «лише ця особа» – і в сенсі «назавжди». Любов охоплює повноту існування у всіх його вимірах, в тому числі у вимірі часу. Не могло б бути інакше, оскільки обіцянка любові скерована до її остаточної мети: любов прагне вічності. Так, любов – «екстаз», але не в сенсі миттєвого

⁸⁶ Іван Павло II. Енцикліка *Redemptor Hominis*. 1979, 13. // katekhytyka-6.blogspot.com (29.11.2021).

⁸⁷ Венедикт XVI. Енцикліка *Deus Caritas est*. 2005, 5 // ofm.org.ua (30.11.2021).

сп'яніння, а в сенсі шляху, постійного виходу за межі зосередженості на собі до звільнення через дарування самого себе і таким чином до справжнього відкриття самого себе, навіть більше – до відкриття Бога⁸⁸.

Христова Церква на відміну від ідей вільних стосунків наголошує на цінності та важливості сім'ї. Саме Євангеліє Христове, яке проповідує та несе до всіх любов, говорить про цінність людини та її життя. Ідейники сексуальної революції наголошують на сексуальній свободі. Проте тоді втрачається увесь сенс та цінність людської статевої. Папа Іван Павло II у енцикліці *Evangelium Vitae* говорить про сенс життя людини: «Воно віднаходить свій сенс, коли дарує і приймає любов, з якої постає повна істина про людську сексуальність і дітонародження. У цій любові набувають сенсу страждання та смерть, і незважаючи на таємницю що їх оточує, можуть стати подіями спасительними»⁸⁹.

Стосунки між двома особами протилежної статі базуються на емоційності та на реакції особи на іншу особу. Доброзичлива любов є тією вершиною, до якої повинно прагнути кожне подружжя. Ознаками такого союзу є ніжність та самовіддача двох осіб. Саме перше є *душею* таїнства подружжя⁹⁰.

На відміну від тварин, які не контролюють свою сексуальну поведінку, а керуються лише інстинктами, людська сексуальність формується з допомогою розуму та свободи. Вона є раціональною складовою людської волі. Статевість можна назвати школою, в якій людина вивчає закон залежності, який одночасно є законом любові⁹¹.

Великим є вклад папи Івана Павла II у вивченні питань людської статевої, які він виклав у своїх проповідях, більш відомих під назвою *Богослов'я тіла*. Це збірка із 129 проповідей папи, які він виголошував з 5 вересня 1979 року по 28 листопада 1984 року. Ці катехизи мали назву *Людська любов у божественному задумі* та стали відомими у світі саме як *Богослов'я*

⁸⁸ Венедикт XVI. Енцикліка *Deus Caritas est*, 6.

⁸⁹ Іван Павло II. Енцикліка *Evangelium Vitae*. 1995, 81. // pro-life.vinnica.ua (30.11.2021).

⁹⁰ Пор. Cahall P. *The Mystery of Marriage: a Theology of the Body and the Sacrament*. Chicago 2014, 344.

⁹¹ Пор. Buttiglione R. - Wojtyła K. *The Thought of the Man Who Became Pope John Paul II*. Cambridge 1997, 95

*тіла*⁹². Це коментарі до енцикліки *Humanae vitae*, яку видав у 1968 році папа Павло VI. У даній енцикліці показані позиції церкви щодо багатьох питань життя християн. Зокрема висвітлена позиція про людину, подружнє життя, дітородження, статевість тощо. Людське життя, як сказано у посланні, слід розглядати як щось цілісне, не можна говорити про особу суто з біологічного, психологічного, демографічного чи соціологічного боку. Варто вибирати таку точку зору, в якій розглядається ціла людина, її завдання та покликання, не лише земне та природне існування людини, але й вічне та надприродне⁹³.

Отож цей збірник проповідей святішого Івана Павла II є унікальним, адже ніколи раніше Папа Римський не зосереджувався на одному вибраному питанні так довго. Папа Іван Павло II розумів в яку кризу статевої входить світове суспільство, тому намагався пояснити різні аспекти людської тілесності з боку християнського вчення.

Тіло в індивідуальний спосіб виявляє конкретну людську особу. Вона особливим чином посідає власну плоть. А людська статевість – чоловічість і жіночість – являє, на думку Івана Павла II, «подружнє значення», тобто особливе призначення людського тіла виражати подружню любов і спілкування⁹⁴.

На думку папи Івана Павла II відмінність між статями глибоко закорінена у природі людини. Вона інтегрована у власне я кожної особи. *Чоловічість та жіночість* – це завдання, яке людина повинна відкрити як щось таке, що дане їй, прийняти це як *Божий дар* та реалізувати його з гідністю впродовж цілого життя⁹⁵.

Аналізуючи хибні теорії, які спотворюють справжнє значення людської статевої і вважають, що сексуальна ідентичність є чимось, що не залежить від статі, Церква постійно проголошує своє вчення. «Кожному – і чоловікові, і жінці

⁹² Гриб В. *Богослов'я тіла: історичні витоки й основні характеристики* // family-institute.org.ua (12.11.2019).

⁹³ Павло VI. *Humanae Vitae*. 1968, 9. // irs.ucu.edu.ua (30.11.2021).

⁹⁴ Ленґйо І. *Роздуми богослова про людське тіло (згідно "Богослов'я тіла" Івана Павла II)* // Комісія у справах родини і мирян Івано-Франківської Архієпархії УГКЦ rodynaugcc.if.ua (01.12.2021).

⁹⁵ Ленґйо І. *Роздуми богослова про людське тіло (згідно "Богослов'я тіла" Івана Павла II)*.

– слід прийняти свою сексуальну ідентифікацію»⁹⁶. Фізичні, моральні та духовні відмінності між чоловіками та жінками взаємодоповнюють їх і спрямовують до подружжя та процвітання родинного життя. Так як людина створена з любові і для любові, вона не може без неї жити. Не можна звести любов лише до статевих стосунків, коли йдеться про любов, як про цілковитий дар двох осіб один до одного. Виникає нагальна потреба проповідувати і свідчити, що справжня подружня любов і сексуальність існує лише там, де є дарування себе цілком і повністю, у єдності та вірності⁹⁷.

В енцикліці *Lumen Fidei* папа Франциск говорить, що справжня любов, об'єднує всі частини людської особистості та стає новим світлом, яке вказує шлях до величного життя, яке є наповнене змістом. Папа навчає, що без істини любов не здатна будувати міцний зв'язок, не може звільнитися від свого *ego*, що в свою чергу заважає тому, щоб створити життя та принести плід⁹⁸.

В енцикліці *Centesimus annus* папа Іван Павло II писав про те, що після тоталітарних часів ХХ століття, кожна людина має право вільно створювати сім'ю, не перешкоджати народженню та вихованню дітей, з відповідальністю проявляючи свою сексуальність. Джерелом цих прав на думку папи є релігійна свобода, яка сприймається як право на життя в істині своєї віри⁹⁹.

В сучасному світі щораз то більше піднімається тема конфлікту між свободою та законом, особливо, коли йдеться про природні закони, які мають відношення до природи. Такого роду дебати завжди мали місце в історії моральної проблематики і приймали характер гострих суперечок у часи Реформації та Ренесансу. Зараз знову піднімається подібна напруга у цих питаннях, відбувається нахил до емпіричних спостережень, наукової об'єктивізації, технічного прогресу. В даному процесі певні ліберальні форми призвели до того, що поняття закон і свобода почали протиставлятися один

⁹⁶Компендіум Соціальної Доктрини Церкви. Київ 2008, 224.

⁹⁷Компендіум Соціальної Доктрини Церкви, 223.

⁹⁸Франциск. Енцикліка *Lumen Fidei* 2013, 27. // kyrios.org.ua (19.07.2013).

⁹⁹Іван-Павло II. Енцикліка *Centesimus Annus* 1991, 47. // irs.ucu.edu.ua (30.11.2021).

одному так, наче цей конфлікт був структурною рисою людської історії. Чимало дослідників часто трактують різні історичні моральні події, як певні зразки поведінки. Вважають, що їх слід пояснювати лише категоріями психологічно-соціальних процесів, які були притаманні в певний період історії. Якщо дивитися на людську поведінку та різні життєві ситуації під таким кутом зору, то існує небезпека приймати за стандарти або за певні норми результати вивчення окремих зразків людської поведінки, а також зводити розуміння людської моральності через рішення конкретних людей. Інші моралісти навпаки переконані в тому, що необхідно виховувати в осіб певні цінності, чутливість до гідності та свободи. Та вони часто сприймають таку позицію як несумісну з матеріальною та біологічною природою людини. Або вважають, що свобода поступово повинна здобувати перевагу над природою. Дехто зводить природу до рівня матерії, через яку проявляється певна діяльність людини та влада, тому наголошують на тому, що свобода повинна глибоко трансформувати природу, оскільки природа начебто обмежує свободу¹⁰⁰.

У такому баченні свободи та природи є загроза того, що певним видам людської поведінки приписуються постійний і незмінний характер. І на цьому підґрунті з'являється спроба створити універсально зобов'язуючі моральні норми. Деякі богослови стверджують, що такого роду аргументацію можна віднайти також у певних документах Учительського Уряду Церкви, особливо таких, які стосуються сексуальної та подружньої етики. На їхню думку, такі речі як автоеротизм, контрацепція, стерилізація, дошлюбні статеві стосунки, гомосексуальні стосунки, штучне запліднення були морально недопустимими саме такої концепції статевого акту. Думки різних богословів, морально негативна оцінка таких речей належною мірою не бере до уваги ні розумності, ні свободи, ані культурні обумовленості тої чи іншої моральної норми. Вони

---

¹⁰⁰ Іван Павло II. Енцикліка *Veritatis Splendor* 1993, 46. // tze.org.ua (30.11.2021).

вважають, що людина, як розумна істота, повинна сама визначати суть і значення своєї поведінки¹⁰¹.

Папа Іван Павло II у енцикліці *Veritatis Splendor* зазначив, що деякі християнські богослови вважають, що потрібно любити ближнього настільки, щоб не давати моральну оцінку певній невластивій для загалу поведінці. Як відповідь понтифік говорить, що така моральна теорія не відповідає істині про людину та її свободу. Така позиція суперечить вченню Церкви про єдність людини. Розумна душа є формою тіла. Духовна і безсмертна душа – це принцип єдності людини, її цілісності як особи. Особа, включаючи тіло, цілковито довірена сама собі, і саме в єдності тіла і душі є суб'єктом власних моральних вчинків¹⁰².

Папа Франциск пише, що культура релятивізму пропагує використання людини іншою людиною. Такий спосіб мислення призводить до того, що у світі збільшується кількість випадків експлуатації людей іншими людьми. Зокрема виокремлюється негатив того, що відбувається сексуальна експлуатація дітей¹⁰³.

Особливої уваги потребує питання одностатевих шлюбів та визнання їх церквою. Адже з цими союзами пов'язана особлива проблема, яка все частіше стає темою для обговорення. Як на суспільному, так і на законодавчому рівнях вимогу надавати гомосексуальні союзи з усіма аспектами цієї проблеми може вирішити лише антропологія. Саме ця наука демонструє якою недоречною є ця вимога надавати шлюби особам однієї статі. Найперше цьому суперечить неможливість такого подружжя стати плідним і передавати життя згідно із Божим задумом щодо людини. Друга перешкода – відсутність міжособистісного взаємодоповнення, яким Бог наділив чоловіків та жінок як на біологічному, та і на психологічному рівнях. Тільки в союзі двох осіб протилежної статі можливе психофізичне взаємодоповнення. Церква поважає гідність осіб із гомосексуальними нахилами та спонукає їх дотримуватися Божого задуму та

¹⁰¹ Іван Павло II. Енцикліка *Veritatis Splendor* 1993, 47.

¹⁰² Іван Павло II. Енцикліка *Veritatis Splendor* 1993, 46.

¹⁰³ Франциск. Енцикліка *Laudato Si*, 123.

звертає особливу увагу на цнотливість. Вона наголошує на тому, що пошанування гідності таких осіб та повага до них аж ніяк не є визнанням законності такої поведінки, адже вона не відповідає моральному закону і не виправдовує вимогу визнати право на шлюб між двома особами однієї статі та прирівняти їх до статусу *родини*¹⁰⁴.

Якщо з правової точки зору шлюб між чоловіком і жінкою буде вважатися лише однією з можливих його форм, то саме поняття шлюбу зазнає радикальних змін, а це завдасть серйозної шкоди спільному благу. Ставлячи союзи між гомосексуальними особами на один правовий рівень із шлюбом і родиною, держава діє свавільно і всупереч своїм обов'язкам¹⁰⁵.

Папа Франциск, будучи кардиналом в Аргентині, разом із раввином Авраамом Скоркою написали книгу у формі міжрелігійного діалогу, у якій обговорюють різні питання. У цій книзі вони порушили тему одностатевих шлюбів. Папа пише, що сучасна сексуальна революція є *антропологічним регресом*, тому що вона підриває тисячолітні норми, які формувалися у згоді між природою та антропологією. Понтифік пише, що ще 50 років тому співжиття без шлюбу засуджувалося суспільством. Сьогодні життя до шлюбу вже не так засуджується громадськістю, хоча і не відповідає релігійним нормам. Шлюб, як тисячолітній спосіб співжиття, заслуговує на захист, натомість в теперішньому суспільстві спостерігається як його знецінюють. Папа наголошує на тому, що суспільству варто замислитись над тим, чи варто приймати такі закони, які зрівняють гомосексуальні та гетеросексуальні союзи. Відомо, що гомосексуальні прояви існували завжди, та це не було причиною до підняття їх до рівня законності. Здійснюється переворот цінностей, спричинений антропологічним регресом¹⁰⁶.

---

¹⁰⁴ *Компендіум Соціальної Доктрини Церкви*, 228.

¹⁰⁵ Конгрегація Віровчення. *Міркування щодо пропозиції юридично визнати гомосексуальні союзи*. Ватикан 2003, 9.

¹⁰⁶ Бергольйо Х. – Скорка А. *На небі і на землі*. Київ 2017, 131-133.

3.2 ВЧЕННЯ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ПРО ЧОЛОВІЧІСТЬ ТА ЖІНОЧІСТЬ, ЯК ВІДПОВІДЬ НА ГЕНДЕРНУ ІДЕОЛОГІЮ

Окремої уваги у висвітленні даної тематики заслуговують вищезгадані проповіді папи Івана Павла ІІ більш відомі суспільству як *Богослов'я тіла*. На жаль, українського перекладу ще немає, та є низка статей, пов'язаних із цією працею. Слід окреслити, що ж таке тіло у розумінні Понтифіка. Плоть людини не просто існує, а живе внутрішньою силою, вона наповнена животворящим духом та наділена певним *я*. І це *я* може сказати – це моє тіло. Це ще раз підкреслює те, що його не можна розглядати на суто біологічному рівні. Щоб правдиво розпізнати що таке матерія, потрібно дослідити її не лише з філософського, але й з богословського боку. Одяг, який носить людина, відкриває та показує важливу ознаку людської особи. Індивід носить одяг для того, щоб приховати свою наготу внаслідок почуття сорому. Це показує внутрішнє небажання людини бути об'єктом бажань, але прагненням бути суб'єктом онтологічної сутності. Кожна особа сприймає своє тіло як ознаку власного буття. Людська плоть представлена у чоловічості або жіночості, в плідній єдності, яка є ознакою присутності божественного¹⁰⁷.

«Тіло, і тільки воно, – каже Іван Павло, – здатне вчинити видимим те, що невидиме: духовне та божественне. Воно було створене для того, щоби перенести у видиму реальність світу таємницю, скриту у Бога з непам'ятних часів і, отже – бути її знаком»¹⁰⁸.

Папа Іван Павло ІІ запропонував новий контекст для розуміння сексуальності, особливо вчення Церкви про контрацепцію. Ці навчання є ядром всієї статевої моральності, адже якщо статеve єднання подругів відокремити від притаманної йому прив'язаності до продовження роду, то тоді можна виправдати будь-який спосіб досягнення сексуального задоволення (що пропагує сексуальна

¹⁰⁷ Гриб В. *Богослов'я тіла: феномен людської особистості* // family-institute.org.ua (02.01.2020).

¹⁰⁸ Вест К. *Богослов'я Тіла: Виховання до буття людиною* // dc.lviv.ua (25.04.2015).

революція XX століття). Опираючись на ці вчення можна чітко окреслити моральність стосунків та сміливо сказати мають вони правдивий характер чи ні. Уся статева моральність зводиться до простого питання: чи втілює певна поведінка в собі Божу любов чи ні? Папа говорить, що подружнє єднання задумане провіщати таємницю Святої Трійці, тоді виходить, що мова тіла є пророчою мовою. І кожен статевий акт, який свідомо вчинений неплідним, є спотворенням Божої любові. Він перетворює *мову тіла* у заперечення правдивого значення, у такий спосіб робить тих, хто творить такий акт, лжепророками. Подружнє єднання було задумане Богом як сакраментальний знак єднання Христа з Церквою та для того, щоб Таїнство єднання подругів відображало духовний зв'язок, адже фізичний вимір має бути точним символом духовного. Якщо додати до цієї концепції контрацепцію, то подруги, які єднуються у статевому поєднанні, будуть відображати протилежність до єднання Христа і Церкви¹⁰⁹.

Слід висвітлити тему жіночості у вченнях Церкви. В 1988 році папа Іван Павло II написав лист *Про гідність і покликання жінки*. Цей лист не втратив своєї актуальності й зараз. Та ще кілька десятиліть тому ця тема була гострою у суспільстві. У XX столітті змінилася роль жінки. Представниці *прекрасної статі* отримали владу та можливість керувати на рівні із чоловіками. «Тому в хвилину, коли жінки, сповнені євангельським духом, можуть подати людству велику допомогу, щоб воно не занепало»¹¹⁰. «Людина як чоловік, так і жінка – є єдиною серед усіх створінь видимого світу, яке Бог-Творець *хотів для себе самого*»¹¹¹.

Коли Бог творив Єву, Він показав, що також посідає такі поняття як краса, адже наділяє її такими якостями як силою та енергією. Краса – це сутність жінки, та перш за все це сутність Бога, яку Бог передав жінці. Тут мова йде не лише про фізичну, але й про духовну красу, бо обидві є взаємозалежними. За допомогою своєї вроди Єва, яка втілює в собі усе жіноцтво, розмовляє зі світом. Кожна жінка

¹⁰⁹ Вест К. *Богослов'я Тіла: Виховання до буття людиною*.

¹¹⁰ Іван Павло II. *Про гідність і покликання жінки (1988)*. [PDF] Львів 1995, 3.

¹¹¹ Іван Павло II. *Про гідність і покликання жінки (1988)*, 19.

в глибині серця усвідомлює, що вона є тією, яка несе красу, яка символізує рай та Вічне Боже Царство. Жіноча стать є образом і подобою Божою, а тому посідає і володіє красою, має покликання її розвивати¹¹².

Розвивати та ділитися красою жінка може через можливість дарувати нове життя та тим самим бути співторцем. Бог наділив її таким великим даром – давати нове існування. У житті людини є два порядки – плідність, яка направлена до продовження роду, та *procreatio* (народження нової особистості). Це унікальна можливість, адже тварини наділені лише можливістю самовідтворення, що походить від інстинкту. Яку ж роль відіграє інстинк для людської особи? Він забезпечує людину відчуттям потрібності збереження власного життя та життя інших людей. Але це ніяк не пов'язане із бажанням народження дітей. Навіть коли говоримо про сексуальні імпульси, які є одними зі головних принципів існування подружжя, базуємося на пізнанні та свободі волі подругів¹¹³.

Церква навчає, що людська сексуальність проявляється лише у подружжі.

Християнське подружжя – це таїнство, завдяки якому сексуальність інтегрована у шлях до святості, через зв'язок, посилений нерозривною єдністю таїнства: дар таїнства є в той сам час покликанням і наказом християнським супругам завжди залишатися вірними один одному, понад всякі дрібниці і труднощі, у щедрій покорі святій волі Господа: «Що, отже Бог получив, людина хай не розлучає»¹¹⁴.

Продовжимо дане дослідження із представлення точок дотику між вченням Церкви та гендерної ідеології. Найперше слід зазначити, що позитивним фактором гендерного виховання є доступне пояснення деяких проявів несправедливої дискримінація, яка є доволі поширеною у суспільстві. Вони пропонують педагогічні програми, в яких суспільством визнавалися б різного роду неповносправності та вади. Не можна заперечити того, що протягом багатьох століть в суспільстві домінували форми певного несправедливого

¹¹² Гриб В. *Богослов'я тіла: створення Єви* // family-institute.org.ua (19.03.2020).

¹¹³ Buttiglione R. - Wojtyła K: *The Thought of the Man Who Became Pope John Paul II*, 95.

¹¹⁴ Папська рада у справах сім'ї. *Правда про людську статевість та її суть*. 1995,13.

підпорядкування, і часто вони були впливовими також у Церкві. Такі дії в історії призводили до надмірної жорстокості та уповільнювали інкультурацію справжнього змісту свідчення Христа, який проголошував рівну гідність чоловіків та жінок¹¹⁵.

Спільною точкою є виховання дітей і молоді у *повазі до кожної особи* та її особливого і специфічного стану, щоб ніхто через певні особисті обставини (обмежені можливості, раса, віросповідання, почуттєві схильності тощо) не міг стати об'єктом цькування, насильства, образ та несправедливої дискримінації. Йдеться про виховання до активного і відповідального громадянства, в якому з повагою приймаються всі законні вираження особи¹¹⁶.

Папа Франциск, говорячи про гендерну ідеологію, наголошує на тому, що християнство радше віддає перевагу фактам, аніж ідеям. А гендер є ідеєю, яку хочуть нав'язати. Ця ідеологія, за словами Папи, прагне підірвати головні основи людства. Особливо небезпечним є те, що ця ідеологія скерована на будь-яке середовище, прагне змінити усі рівні освіти та стати культурним диктатом¹¹⁷.

Варто виокремити, що в християнстві протягом тисячолітньої історії була притаманна патріархальна модель стосунків. Хоча Святе Письмо відображає та представляє патріархальну культуру, воно ніяк не нав'язує її. Навпаки Новий Завіт пропонує вихід із рамок цієї культури через реалізацію принципів рівності чоловіків та жінок¹¹⁸.

3.3 ХРИСТІЯНСЬКІ ПОГЛЯДИ НА СЕКСУАЛЬНІСТЬ

Неможливо недооцінити внесок папи Івана Павла II у розвиток християнської думки про сексуальність та статевість людини. Ще до того як стати папою він написав працю під назвою *Любов і відповідальність*, в якій виклав думки про справжню християнську любов.

¹¹⁵ Чоловіком і жінкою Сотворив їх, 15// edu-ugcc.org.ua (27.01.2020).

¹¹⁶ Чоловіком і жінкою Сотворив їх, 16.

¹¹⁷ Папа Франциск: зло проявляється в гендерній ідеології // synod.ugcc.ua (08.02.2020).

¹¹⁸ Християни «за» рівність чоловіка і жінки // credo.pro (01.03.2019).

У цій книзі Кароль Войтила розкриває поняття *гріховна любов*. Гріх є злом, тоді як любов є проявом добра. В цьому випадку відбувається гра слів, яка змушує глибше замислитись над даним словосполученням. Велику частку у зачатку любові відіграють емоційність та чуттєвість. Вони творять, свого роду, добре та сприятливе середовище, де особи можуть легко налагодити контакти між собою. Саме в таких умовах любов може бути реалізована, якщо піднести її на особистісний ціннісний рівень. Без цього любов та її прояви стануть матеріалами гріха¹¹⁹. Автор наголошує на тому, що будь який необережний чи необдуманий крок може привести до дій, які стануть поштовхом для створення чогось доброго, і перетворення його у гріх. Розвиток людської цивілізації швидкими темпами модифікує розуміння межі, в якій добра дія переходить у гріх. Дуже часто люди не розуміють різниці між добром і злом, любов'ю та гріхом. Людина не розуміє як можна не увійти у гріховний стан спокуси. Похіть власної тіла, плоті, приводить до того, що відбувається зміна системи цінностей закладених Богом. Тіло іншої людини дуже легко може стати матеріалом задоволення. На жаль, не завжди емоційність та чуттєвість слугують підґрунтям для любові, а саме під проводом похоті вони перетворюються на «здатність реагувати на сексуальну цінність, пов'язану з плоттю, як з можливим об'єктом використання»¹²⁰. Важливо відзначити, що плотська похіть сама по собі ще не є гріхом, вона є лише спалахом пристрастей, які можуть в подальшому спричинити подальші гріховні дії.

Сексуальність розкриває своє правдиве значення, незважаючи на гріхопадіння. Саме завдяки людській сексуальності кожна особа має можливість вийти із площини власного егоїзму. Одним із першорядних значень сексуальності є вихід за межі себе, за межі свого *я*. Людська сексуальність – це порив, який виштовхує людину за межі себе та спонукає до відкриття себе для іншого. Любов завжди спрямована до іншого, це експансивна сила, яка

---

¹¹⁹ Войтила К. *Любов і відповідальність*. Львів, 117.

¹²⁰ Войтила К. *Любов і відповідальність*, 118.

заспокоює людину та сповнюється лише тоді, коли досягає обопільності. Раніше сексуальність пробуджувалася лише після того, коли відбувався перший досвід почуттів, та зараз молоді люди мають подібні знання ще до закоханості. Існує загроза того, що людина може вдавати вихід із себе, якого потребує прояв сексуальності, лише для того, щоб не відчувати самотність¹²¹.

Для того, щоб детальніше розкрити сексуальність саме у подружжі, варто представити вчення про дошлюбну чистоту. Найперше треба взяти до уваги вислів Ісуса Христа, де Він каже «тому покине чоловік батька і матір і пристане до своєї жінки, і будуть вони двоє одним тілом» (Мт 19,5). Ці слова однозначно дають зрозуміти, що перед тим, як двоє мають стати одним тілом, має відбутися процес розлуки із сім'єю. Це обов'язкова передумова для створення нової сім'ї та з'єднання із партнером. Єдність чоловіка та жінки ґрунтується на їхньому рішенні об'єднатися. Хто нехтує цим, той спотворює зміст цього Христового вислову. Така позиція є своєрідною відповіддю на *нову* мораль, яка трактує Біблію та слова Христа як такі, що дозволяють прояви сексуального єднання без укладання подружжя¹²².

В сучасних нехристиянських поглядах стриманість від сексуального життя поза шлюбом вважається чимось застарілим та не вартим уваги. Все частіше можна почути про вільні стосунки та любов без обов'язків та зобов'язань. Чимало людей взагалі не вірять у можливість чистої любові та дошлюбної чистоти, а навіть коли визнають присутність останнього, то вважають це пережитками минулого та відхиленням від норми. Кароль Войтила у книзі *Любов і відповідальність* говорить про цнотливість, як про таку, що звільняє від забруднення. На його думку, справжня любов повинна бути чистою та прозорою. Має проходити через призму різних подій, переживань. У такій любові обов'язково має проявлятися ставлення до іншої особи, як до цінності самої в собі. Щоб не відбулося заневищення любові різними негативними подіями,

¹²¹ Аверцін С. - Рупнік М-І. *Адам та його ребро, Духовність подружнього життя*. Львів 1998, 19-21.

¹²² Ляун А. *Про питання статевого стримання перед шлюбом*. Львів 2000, 14-15.

особам які люблять, потрібна така чеснота, яка б зберігала істинний характер любові. І також чеснотою є цнотливість, яка має місце у стосунках чоловіка та жінки¹²³.

У християнстві інтимні стосунки сприймається як норма лише у подружжі. Питання сімейного життя є надзвичайно важливим для кожного християнина, адже саме у сім'ї чоловіки та жінки можуть проявляти свою любов. В світлі сучасних гендерних тенденцій та впливу різних поглядів на сімейне життя, Церква все більше наголошує на відповідальному батьківстві та доброму християнському вихованню дітей. Християнство пропонує людині два способи дарування своєї любові. Виділяє два стани: подружнє життя та дівіцтво. Стан подружнього життя є набагато більше поширеним, на відміну від того ж дівіцтва. Дівіцтво – це стан досконалості, який схвалений Новим Завітом та Традицією Церкви. Дівіцтво є особистим вибором, коли людина цілковито присвячує себе для Бога чи для служіння ближнім. Особливістю такого стану є добровільний вибір стриманості від сексуального життя, збереження цнотливості. Він є дуже особливим та індивідуальним, адже у природі людини закладене бажання до творення любові у сім'ї. Слід зазначити, що кожна людина свідомо може обирати той чи інший стан, у якому буде виконувати *місію любові*. Стан який обере людина, є другорядний, головне, щоби ця особа виконувала функції покладені на неї обставинами того чи іншого стану. Основна мета формування правдивого християнина – це розпізнання свого покликання і готовність виконувати покладені на тебе обов'язки¹²⁴.

Статевість кожної людини є особливим даром, який часто виступає рушійною силою. Завдання християнина, навчитися розпізнавати ці сексуальні порухи та не давати їм переростати у гріховні дії та вчинки. Адже сексуальність є Божим даром, і аж ніяк не є злом. Та різні маніпуляції призводять до того, що

¹²³ Войтила К. *Любов і відповідальність*, 106.

¹²⁴ Shaw R. *To Hunt, To Shoot, To Entertain: clericalism and the Catholic Laity*. Oregon 1993, 154.

священні, дані Богом дари людство спотворює і використовує не для прослави Творця, а для спотворення дару *співтворення*.

Католицька Церква залишається тою, яка відстоює позицію двох статей людини, та не підтримує сучасні думки про гендер. Незадовго до зречення з престолу Папа Венедикт XVI у своїй промові висвітлив антропологічну революцію *гендерної ідеології*¹²⁵.

Папа Венедикт висловлювався: якщо до теперішнього часу Церква вважала причиною кризи сім'ї те, що суспільство не розуміє суті людської свободи, то зараз, християни усвідомлюють, що тут є задіяне бачення самого буття, того, що означає *бути людиною*. Слова Сімони де Бовуар: «Жінкою не народжуються, нею стають», - це основа того, що зараз подають як нову філософію статевої під словом *гендер*. Згідно із цією ідеологією, стать не є даною людині від природи, а є тим, чого людина має навчитися, прийняти та наповнити змістом. Це соціальна роль, яку кожен може обрати собі сам. Папа говорить, що глибина неправдивості цієї антропологічної революції є очевидна. Поділяючи гендерну ідеологію людина заперечує, що має тілесну природу, яка надає особливості самій суті особи. Ця ідеологія ґрунтується на баченні природи як такої, яку можна виробити через певний досвід. І це на пряму суперечить біблійній історії та християнському баченню творення світу. Християни вірять, що Бог створив людину чоловіком та жінкою, проте гендерні ідеї вбачають, що суспільство робить людей представниками певної статі і пропонує зробити так, щоб людина сама могла здійснити цей вибір. Для них не існує чоловіка і жінки як частини природи, існує лише система духа та волі. Через такі бачення людської природи поняття *людина* стає абстрактним. Чоловічість та жіночість заперечуються і тим самим стирається поняття сім'ї. Людину позбавляють статусу творіння Божого і тим самим виносять Бога за рамки творення та природи. Адже де свобода людини перетворюється на свободу робити себе, там зникає той, хто є справжнім Творцем. Тим самим зникає і поняття людської

---

¹²⁵ Кубі Г. *Глобальна сексуальна революція. Руйнування свободи в ім'я свободи*, 312.

гідності. Християнство повинно стати на захист Бога, людської статевої та сім'ї. Адже хто захищає Бога, той захищає і людину¹²⁶. «Церква має чітко захищати те, що вона визнала як конституційні основоположення цінності людського буття, які не підлягають перегляду. Вона повинна зробити все можливе для формування переконань, які можна буде перетворити на політичні дії»¹²⁷.

Підводячи підсумки вище описаного, можна окреслити думки Церкви на сучасну кризу статевої. Католицька Церква завжди виступає гарантом та захисником людської особистості, наголошує на гідності та цінності кожної окремої особи. Бо всі люди є образом та подобою Божою. І всі наділені гідністю дітей Божих. Тому християнство має бути запорукою для здорового суспільства, в якому немає місця для жорстокості, сліпої дискримінації, спотворення людської сексуальності. Варто ще раз наголосити на тому, що Церква підтримує такі зміни в суспільстві як зменшення насильства, виховання людей до толерантності, але ніяким чином не підтримує поширення вчення про гендер, бо воно заперечує саму людську природу. Також церква говорить про те, що цінує та поважає гідність людської особи у кожній людині, зокрема тих, хто прийняв гендерну ідеологію чи практикує гомосексуалізм. Та закликає до цнотливості та дошлюбної чистоти заради збереження цінності сім'ї та подружжя. В теперішній ситуації християнська сім'я потребує захисту, адже найбільшого впливу гендерної ідеології піддаються діти та молодь. Державні системи освіти запроваджують ці ідеї в освіту, і тому християнство має відповідально виховувати майбутні покоління.

---

¹²⁶ *Ansprache von papst Benedikt XVI. Beim weihnachtsempfang für das kardinalskollegium, die mitglieder der römischen kurie und der päpstlichen familie // vatican.va (21.12.2012).*

¹²⁷ Кубі Г. *Глобальна сексуальна революція. Руйнування свободи в ім'я свободи*, 313.

ВИСНОВКИ

В даному дослідженні було критично проаналізовано погляди Католицької Церкви на статевість людини як відповідь на поширення гендерної ідеології. Все частіше в останніх церковних документах та папських енцикліках зустрічаються відкритими питання людської сексуальності. Суспільство щораз стає толерантнішим та приймає людину якою вона б не була та як би себе не проявляла. Разом із цим зростає тиск на традиційні погляди щодо сім'ї та статевої людини. Все більше поширюється ідеї вільних стосунків та доступного сексу, тим самим знецінюється роль шлюбу та цноти. З'являється велика кількість науковців та філософів, які беруться трактувати загальновідомі терміни та поняття на свій лад. Тому зараз суспільство потребує чіткої відповіді Церкви на дану проблему. Ця тематика не має чітко сформовано позиції з боку Церкви, тому важливим є уніфікація християнської думки та формування чіткої позиції та відповіді на різні етичні і соціальні питання.

У першому розділі *Біблійні та святоотцівські вчення про чоловічість та жіночість* було досліджено та проаналізовано біблійні та святоотцівські вчення про людину та її статевість. В процесі дослідження було проаналізовано біблійні тексти про створення людини, що дає змогу побачити походження людини. Людина була створена Богом чоловіком та жінкою; вже від початків існування Бог закладає підвалини рівності обох статей. Після гріхопадіння людська природа була спотворена гріхом, і саме після цього моменту починається певний статевий потяг жінки до чоловіка та навпаки. Григорій Ниський вважав, що після гріхопадіння Бог наділив людину *шкіряними одягами*, тобто опустив до інстинктивного способу життя. Ці *шкіряні одяги* не впливають на душу людини та її гідність і цінність як носія образу та подоби Божої, та впливають на саму тілесність. Впродовж дослідження було наведено приклади різних біблійних історій про становище жінок та чоловіків у Старозавітньому часі. Далі було представлено Новозавітні погляди на статевість людини. Найперше слід зазначити, що Ісус Христос своїми вчинками, проповідями та навчаннями стирає межі між чоловіками та жінками, адже у єврейській культурі чоловіки були

домінуючою ланкою, а жінки практично не мали прав крім подружніх обов'язків. Також значного внеску у дослідження Новозавітніх поглядів на статевість людини вніс апостол Павло. Він часто звертався до питань християнської любові та реалізації людської статевої у двох видах. Один шлях це подружжя, а інший – повністю присвятити себе служінню Богові та ближньому. Це основне правило для вираження свого статевого потягу. Завершальною частиною розділу було представлення вчень різних *Отців Церкви* про людську статевість та покликання людини до шлюбу або дівства. Вчителі Церкви наголошували на чистоті любові, дошлюбній чистоті та утриманні від гріховних пристрастей.

У другому розділі *Сучасна нехристиянська антропологічна думка про чоловічість та жіночість* було описано процес зміни поглядів на людину, її сутність, значення та сенс життя. Спочатку було досліджено філософські думки про людину. Разом із змінами в суспільстві, розвитком цивілізації та культури змінювалася і думка про саму людину. Особливою подією для світу та філософської антропології стала *Коперніканська революція*, коли відбулася зміна світогляду суспільства про те, що Земля крутиться навколо Сонця. Тим самим змінилися парадигми мислення про людину та природу. Людина стала центром природи і це вплинуло на розвиток різних філософських шкіл. Далі було досліджено сексуальну революцію ХХ століття. Описано головні ідеї феміністичних рухів за права жінок. Також було проаналізовано феміністичні ідеї про рівність статей та висвітлено перехід від *боротьби за рівність та політичні права* до ідеології знищення патріархального суспільства. Саме з третьої хвилі фемінізму *народилася* гендерна ідеологія. В подальшому дослідженні було критично проаналізовано розвиток та вплив даної ідеології на суспільство. Розглянуто ключові вчення про *гендер* та як воно відрізняється від традиційної доктрини про чоловічу та жіночу стать людини. Висвітлено поняття *маскулінність* та *фемінність* як ключові терміни в даному дослідженні. Далі було досліджено сучасні нехристиянські погляди на людську статевість. Розглянули сучасні вчення про людину як таку, що не потребує будь-яких релігійних інститутів, не потребує Бога та віри у духовний світ. У багатьох

новітніх суспільних ідеях домінує ліберальна позиція. Саме такі погляди розмивають рамки та окреслені межі традиційних поглядів на людину та її статевість. Кожна особа має власне я і не потребує жодних правил, законів чи обмежень. Особливо ліберали атакують традиційні цінності і прагнуть домогтися зрівняння всіх думок і позицій. Продовжуючи дослідження було висвітлено вчення та погляди про людину ізраїльського історика та антрополога Ювала Ноя Харарі. Представлено погляди про походження та розвиток людини. Цей автор базує свої філософські роздуми на теоріях еволюціонізму. Він вважає, що людина розвивалася мільйони років, описує цей процес у своїх книгах. У книзі *Homo Deus* Харарі пише, що для того, щоб мати майбутнє, суспільство повинне відкинути застарілі, традиційні методи та засади формування. Він вважає, що найголовніша проблема людства це смерть, говорить, що вона не є даною людині. На думку Харарі, люди мають можливість перемогти смерть через розвиток медицини та біотехнологій. Також Харарі переконує, що в майбутньому робо-техніка та біоінженерія займатимуть значну частину людської роботи, і це є ще одним викликом для проектування майбутнього суспільства.

У третьому розділі *Погляди Католицької Церкви щодо проблематики чоловічості та жіночості* було проаналізовано вчення Римських архиєреїв та Церковний документів про людську статевість. Було висвітлено вчення Церкви про християнське подружжя та істинність любові. Проаналізовані енцикліки, у змісті яких йдеться про людину, гідність особи та цінність любові. Зазначено, що прояви статевого єднання є дані Богом і не є чимось гріховним самі в собі. Та через пристрасть і бачення любові лише як засобу для задоволення, певні прояви людської сексуальності стають гріховними. Насправді йде мова про деградацію людського тіла, адже воно перестає бути інтегрованим у повноту свободи людського існування, а просто виштовхує людське тіло у суто біологічну сферу. Церква, на відміну від сучасних ідей вільних стосунків, наголошує на цінності та важливості сім'ї. Євангеліє проповідує та несе до всіх любов, говорить про цінність людини та її життя. Ідейники сексуальної революції наголошують на

сексуальній свободі. Проте тоді втрачається увесь сенс та цінність людської статевої. Було представлено вчення Івана Павла II про людське тіло через дослідження циклу проповідей *Богослов'я тіла*. На думку Понтифіка, відмінність між статями глибоко закорінена у природі людини. Вона інтегрована у власне я кожної особи. *Чоловічість та жіночість* це певні завдання, які людина повинна розпізнавати та прийняти як Божий дар та реалізовувати це покликання з гідністю впродовж цілого життя. Було досліджено питання одностатевих шлюбів, та як Церква до цього ставиться. Ця тема щораз гостріше піднімається у суспільстві. Недоречність цієї вимоги надавати особам однієї статі шлюб демонструє сама антропологічна наука. Найперше суперечить цьому неможливість такого подружжя стати плідним і передавати життя. А другою перешкодою є відсутність міжособового взаємодоповнення, яке є характерне для чоловіків та жінок на біологічному та психологічному рівнях. Тільки в союзі двох осіб протилежної статі можливе психофізичне взаємодоповнення. Християни поважають гідність осіб із гомосексуальністю, проте Церква наголошує на дотриманні дошлюбної чистоти та цнотливості. Також варто підкреслили, що навіть коли християни шанують гідність таких осіб, це аж ніяк не сприяє тому, щоб визнавати законність такої поведінки та виправдовувати вимогу визнати шлюби між особами однієї статі та прирівняти їх до традиційної моделі сім'ї. Аналізуючи тематику людської сексуальності, варто наголосити на тому, що навіть після гріхопадіння статевої потяг людини розкриває своє правдиве значення. Саме з допомогою сексуальності кожна особа може вийти за межі свого егоїзму, адже одним із найважливіших значень цієї сили є вихід за межі власного я. Людська сексуальність – це порив, який виштовхує людину за межі себе, адже проявитися любов може лише у стосунку з іншою особою. Церква наголошує на тому, що будь-які статеві стосунки поза шлюбом є гріхом, тому навчає про цінність християнського подружжя.

Відповідаючи на сучасні нехристиянські антропологічні вчення, Церква наголошує на тому, що статевість та сексуальність людини є дані Богом та є добрими. Людське життя слід розглядати як щось цілісне, не можна говорити про

особу суто з біологічного, психологічного, демографічного чи соціологічного боку. Папа Іван Павло II вважав, що лише тіло людини здатне показати назовні духовну та божественну сутність людини. На думку Папи, відмінність між статями глибоко закорінена у природі людини. Вона інтегрована у власне я кожної особи. Чоловічість та жіночість – це завдання, яке людина повинна відкрити як щось таке, що дане їй, прийняти це як Божий дар та реалізувати його з гідністю впродовж цілого життя. Папа Венедикт XVI навчав, що любов охоплює повноту існування у всіх його вимірах, зокрема й у вимірі часу. Не могло б бути інакше, оскільки обіцянка любові скерована до її остаточної мети: любов прагне вічності. Статевість кожної людини є особливим даром, який часто виступає рушійною силою. Завданням християнина є навчитися розпізнавати ці сексуальні порухи та не давати їм переростати у гріховні дії та вчинки. Адже сексуальність є Божим даром і аж ніяк не є злом.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Документи Церкви:

1. Хоменко І. *Святе Письмо Старого та Нового Завітів*. Львів 2015.
2. Венедикт XVI. Енцикліка *Deus Caritas est*. 2005, 5 // *Орден Братів Менших в Україні – Провінція Св. Архистратига Михаїла - Францисканці* ofm.org.ua (30.11.2021).
3. Іван Павло II. Енцикліка *Evangelium Vitae*. 1995, 81. // *За життя, за сім'ю* pro-life.vinnica.ua (30.11.2021).
4. Іван Павло II. Енцикліка *Redemptor Hominis*. 1979, 13. // *Енцикліки Понтифіків* katekhytyka-6.blogspot.com (29.11.021).
5. Іван Павло II. Енцикліка *Veritatis Splendor* 1993, 46. // *Тернопільсько-Зборівська Архидіоцезія Української Греко-Католицької Церкви* tze.org.ua (30.11.2021).
6. Іван Павло II. *Про гідність і покликання жінки (1988)*. [PDF] Львів 1995.
7. Іван-Павло II. Енцикліка *Centesimus Annus* 1991, 47. // *Інститут релігії та суспільства* irs.usu.edu.ua (30.11.2021).
8. *Компендіум Соціальної Доктрини Церкви*. Київ 2008.
9. Конгрегація Віровчення. *Міркування щодо пропозиції юридично визнати гомосексуальні союзи*. Ватикан 2003.
10. Павло VI. *Humanae Vitae*. 1968, 9. // *Інститут релігії та суспільства* irs.usu.edu.ua (30.11.2021).
11. Папська рада у справах сім'ї. *Правда про людську статевість та її суть*. 1995.
12. Синод Єпископів УГКЦ. *Катехизм Католицької Церкви*. Львів 2002.
13. Франциск. Енцикліка *Laudato Si*. Київ-Дрогобич 2019.
14. Франциск. Енцикліка *Lumen Fidei* 2013, 27. // *Християнський портал Кіріос* kyrios.org.ua (30.11.2021).
15. Pontificia Commissione Biblica. *Che cosa è l'uomo*. Vatican 2019.

Основна література:

16. Аверцін С. - Рупнік М-І. *Адам та його ребро, Духовність подружнього життя*. Львів 1998.
17. Антоніні Б. *Екзегезис книг Ветхого Завета*. Москва 1995.
18. Бочелюк В. - Черепехіна О. *Психологія сексуальності*. Київ 2012.
19. Булатов М. та ін. *Філософська антропологія в контексті сучасної епох*. Київ 2001.
20. Войтила К. *Любов і відповідальність*. Львів.
21. Гальбіати Э. – П'яцца А. *Трудные страницы Библии(Ветхий Завет)*. Милан-Москва 1995.
22. Геллей Г. *Біблійний довідник*. Торонто 1985.
23. Горяча М. *Подорож у серці. Динамічна антропологія преподобного Макарія*. Львів 2019.
24. Карфікова Л. *Святитель Григорий Нисский. Бесконечность Бога и бесконечный путь к Нему человека*. Київ 2012.
25. Кімелл М. *Гендерное общество*. [PDF] Москва 2006.
26. Ксав'є Л-Д. *Словарь Библейского Богословия*. Москва 1998.
27. Кубі Г. *Глобальна сексуальна революція. Руїнування свободи в ім'я свободи*. Тернопіль 2018.
28. Лур'є С. *Психологическая антропология: история, современное состояние, перспективы*. Екатеринбург 2003.
29. Ляун А. *Про питання статевого стримання перед шлюбом*. Львів 2000.
30. Марценюк Т. *Гендер для всіх, виклик стереотипам*. Київ 2017.
31. Марценюк Т. *Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів*. Київ 2014.
32. Мельник Т. *Гендер як наука та навчальна дисципліна. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник*. Київ 2004.
33. Полонський П. *Библейская Динамика: Современный комментарий у Пятикнижью*. Киев 2014.

34. Райт Н-Т. *Воскресение Сына Божьего*. Москва 2011.
35. Раштон Дж.Ф. *Раса, эволюция и поведение. Взгляд с позиции жизненного цикла*. Москва 2011.
36. Свт.Амвросий Медиоланский. *О девстве и браке*. Москва 1997.
37. Теслюк Г. *Слово-Живе і Діяльне. Біблійні дослідження, Захід і Схід: підходи, виклики та перспективи*. Львів 2017.
38. Хайстин В. *Один в мире? Уникальность человека в науке и богословии*. Москва 2014.
39. Харарі Ю. *21 урок для 21 века*. Москва 2018.
40. Харарі Ю. *Ното Deus. За лаштунками майбутнього*. Київ 2018.
41. Харарі Ю. *Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього*. [PDF] Харків 2016.
42. Хейз Р. *Етика Нового Завета*. Москва 2005.
43. Хрисанова С. *Драма Прекрасної Дами: Парадокс сучасної рівності чоловіків та жінок. ООН і джерела народження гендерних принципів*. Харків 2001.
44. Шаап С. *Человек как мера. Учение Ницше о ressentimentе*. Киев 2008.
45. Шнакенбург Р. *Етичне послання Нового Завіту*. Київ 2005.
46. Cahall P. *The Mystery of Marriage: a Theology of the Body and the Sacrament*. Chicago 2014.
47. Connell R. *Masculinities – Berkeley*. [PDF] Colifornia 1995.
48. Shaw R. *To Hunt, To Shoot, To Entertain: clericalism and the Catholic Laity* / перекл. авт. Oregon 1993.

Додаткова література:

49. Барщевський Т. *Вступ до Біблійних наук*. Львів 2010.
50. Бергольйо Х. – Скорка А. *На небі і на землі*. Київ 2017.
51. Гражина К. *Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці*. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата

- політичних наук. Львівський національний університет ім. Івана Франка 2016.
52. Гришко В. *Історичні передумови гендерної нерівності у суспільстві* [PDF] // *Підприємництво, господарство і право* 2 (2019).
53. Дележ Р. *Нарис з історії антропології*. Київ 2008.
54. Катрій Ю. *Перлини Східних Отців*. Жовква.1998.
55. Ков Г. *Науки св. Василя Великого для народу*. Філядельфія 1954.
56. Фірігос А. *Вступ до патристичної та візантійської філософії(від початків християнства до іконоборства)*. Львів 2017.
57. Buttiglione R. - Wojtyła K: *The Thought of the Man Who Became Pope John Paul II*. Cambridge 1997.
58. Dumirtuer F. *Пізнаймо Біблію. Новий Заповіт*. Львів 1996.
59. *Ansprache von papst Benedikt XVI. Beim weihnachtsempfang für das kardinalskollegium, die mitglieder der römischen kurie und der päpstlichen familie* // vatican.va (01.21.2021).

Інтернет джерела:

60. *Биография Юваля Ноя Харари, известнейшего историка и философа* // #Трансформа 1 transformal.ru (17.11.2021).
61. Вест К. *Богослов'я Тіла: Виховання до буття людиною* // *Домашня Церква: сайт для християнських родин* dc.lviv.ua (30.11.2021).
62. *Визначення соціального конструктивізму* // greelane.com (07.11.2021).
63. Гриб В. *Богослов'я тіла: феномен людської особистості* // *Інститут родини та пожуржнього життя* family-institute.org.ua (30.11.2021).
64. Гриб В. *Богослов'я тіла: історичні витоки й основні характеристики* // *Інститут родини та пожуржнього життя* family-institute.org.ua (30.11.2021).
65. Гриб В. *Богослов'я тіла: створення Єви* // *Інститут родини та пожуржнього життя* family-institute.org.ua (30.11.2021).

66. Гусак П. *Християнська наука про подружнє життя у документах Католицької церкви* / *Християнська служба порятунку crs-center.org* (25.04.2021).
67. Когут І. *Соціально – економічний портрет студентів* // *Cedos cedos.org.ua* (13.11.2021).
68. Корєєва Т. *Постмодерністський фемінізм, «пост фемінізм», фемінізм третьої хвилі*, // *Strategic Group Sofia sg-sofia.com.ua* (04.11.2021).
69. Леньйо І. *Роздуми богослова про людське тіло (згідно “Богослов’я тіла” Івана Павла II)* // *Комісія у справах родини і мирян Івано-Франківської Архієпархії УГКЦ rodynaugcc.if.ua* (01.12.2021).
70. Немченко І. та ін. *Медісвістика* // *Енциклопедія сучасної України esu.com.ua* (17.11.2021).
71. *Організація Об’єднаних Націй (ООН): напрямки діяльності, органи та структури* // *ОСВІТА.UA osvita.ua* (05.12.2021).
72. *Папа Франциск: зло проявляється в гендерній ідеології* // *Синод єпископів Української Греко-Католицької Церкви synod.ugcc.ua* (01.12.2021).
73. *Християни «за» рівність чоловіка і жінки* // *Credo credo.pro* (27.11.2021).
74. *Чоловіком і жінкою Створив їх, 15* // *Комісія у справах освіти та виховання УГКЦ edu-ugcc.org.ua* (01.12.2021).
75. Чорна М. *Фемінізм, історія дереконструкції жіночості* // *Християни для України c4u.org.ua* (02.11.2021).